

Tieslietu ministrija

Maksātspējas
kontroles dienests

Ziņojums par Covid-19 infekcijas un tās seku mazināšanas pasākumu ietekmi uz maksātspējas jomu, identificētie riski un to iespējamie risinājumi

Sākotnēji skatīts Maksātspējas jautājumu konsultatīvās padomes sēdē 2021. gada 25. martā.

Precizēts 2021. gada jūlijā ar precizējumiem 2021. gada septembrī, ievērojot Maksātspējas jautājumu konsultatīvās padomes 2021. gada 25. marta sēdē nolemtu, kā arī ņemot vērā Ekonomikas ministrijas, Latvijas Bankas un Valsts ieņēmumu dienesta sniegto izvērtējumu.

Apstiprināts rakstveidā 2021. gada augustā, kā arī Maksātspējas jautājumu konsultatīvās padomes 2021. gada 14. oktobra sēdē.

Satura rādītājs

1. Esošā situācija	3
1.1. Atbalsts komersantiem (ieskats)	3
1.2. Tiesiskās aizsardzības process	7
1.3. Juridiskās personas maksātnespējas process	12
1.4. Atbalsts fiziskajām personām (ieskats)	19
1.5. Fiziskās personas maksātnespējas process	22
2. Identificētie riski, un to iespējamie risinājumi	25
2.1. T.s. "Zombijuzņēmumi"	25
2.2. T.s. "Zombijuzņēmumu" sekas maksātnespējas procesos	26
2.3. Domino efekts	27
2.4. Būtisks kreditoru iesniegto juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu pieaugums	27
2.5. Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumus iespējams iesniegt vienīgi elektroniski	28
2.6. Būtisks fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu pieaugums	28
3. Kopsavilkums (par situācijas sākotnējo vērtējumu)	30
4. Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes 2021. gada 25. marta sēdē nolemtais	32
5. Situācijas aktualizētais vērtējums (2021. gada jūlijs)	33
5.1. Galvenās atbalsta mehānismu izmaiņas komersantiem un fiziskām personām	33
5.2. Aktuālā situācija saistībā ar tiesiskās aizsardzības procesiem	33
5.3. Situācija saistībā ar juridiskās personas maksātnespējas procesiem	35
5.4. Situācija saistībā ar fiziskās personas maksātnespējas procesiem	37
5.5. Identificēto risku aktuālais novērtējums	38
6. Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes pieņemamie lēmumi	43

1. Esošā situācija (2021. gada marts)

Izvērtējot esošo situāciju saistībā par Covid-19 infekcijas un tās seku mazināšanas pasākumu ietekmi uz maksātspējas jomu¹, jāņem vērā ne tikai specifiski maksātspējas jomas apstākļi, bet arī kopējā situācija valstī.

Turpmākais esošās situācijas izklāsts sadalīts atsevišķi par tiesiskās aizsardzības procesiem², juridiskās personas maksātspējas procesiem un fiziskās personas maksātspējas procesiem, atsevišķi sniedzot informāciju ieskatam par esošajiem atbalsta mehānismiem komersantiem un fiziskām personām.

Tāpat norādāms, ka visi šajā ziņojumā norādītie statistikas dati attiecībā uz tiesiskās aizsardzības procesiem, juridiskās personas maksātspējas procesiem un fiziskās personas maksātspējas procesiem iegūti no viena informācijas avota – Elektroniskās maksātspējas uzskaites sistēmas.

1.1. Atbalsts komersantiem (ieskats)

Covid-19 izplatības ierobežošanas un seku mazināšanas pasākumu straujās pilnveides rezultātā turpmākajā šīs apakšnodaļas tekstā iespējamās nobīdes no pašreizējās aktuālās situācijas. Taču jāuzsver, ka šī ziņojuma kontekstā atbalsta mehānismi ir norādīti kā maksātspējas jomu pastarpināti ietekmējoši, lai sniegtu ieskatu faktoros ārpus maksātspējas jomas, kas, iespējams, samazina vai pat izslēdz komersantu nokļūšanu situācijā, kur nepieciešams pielietot kādu no Maksātspējas likumā paredzētajiem procesiem.

Attiecīgi norādītā informācija nav izsmeļoša, taču no tās var secināt, ka komersantiem paredzētie atbalsta mehānismi ietver arī finansiāla rakstura mehānismus ar dažādām komersantus ietekmējošām pakāpēm – tieši, piešķirot finansējumu, vai pastarpināti, paredzot papildu tiesības un tādējādi samazinot finansiālo slogu vispār vai uz zināmu laika periodu.

Kā komersantus **tieši ietekmējošie atbalsta mehānismi** norādāmi turpmākie.

Ar valsts attīstības finanšu institūcijas ALTUM (turpmāk – ALTUM) starpniecību uzņēmumi tiek nodrošināti ar kredītgarantijām³ un portfeļa garantijām⁴ (līdz 715 miljoniem eiro). Uzņēmumiem, kuriem ir bijušas objektīvas grūtības veikt aizdevumu maksājumus bankām saistībā ar Covid-19 izplatību, ir pieejama garantija, kas kredītiestādei ļauj atlikt pamatsummas maksājumu.

ALTUM arī sniedz aizdevumu garantijas lielajiem uzņēmumiem (provizoriskās izmaksas

¹ Šeit un turpmāk ar "maksātspējas joma" saprotams plašs apstākļu kopums, kas aptver tiesiskās aizsardzības procesu, juridiskās personas maksātspējas procesu un fiziskās personas maksātspējas procesu.

² Tajā skaitā arī par ārpusstiesas tiesiskās aizsardzības procesiem, tā kā tie ir tiesiskās aizsardzības procesa paveidi.

³ Ministru kabineta 2020. gada 19. marta noteikumi Nr. 150 "Noteikumi par garantijām saimnieciskās darbības veicējiem, kuru darbību ietekmējusi Covid-19 izplatība". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/313371>.

⁴ Ministru kabineta 2017. gada 5. septembra noteikumi Nr. 537 "Noteikumi par portfeļgarantijām sīko (mikro), mazo un vidējo saimnieciskās darbības veicēju – juridisko personu – kredītēšanas veicināšanai". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/293402>.

20 miljonu eiro apmērā no valsts līdzekļiem).⁵

Saskaņā ar atjaunoto apgrozāmā kapitāla aizdevumu programmu ALTUM atbalsta uzņēmumus, kas saskaras ar likviditātes problēmām vai cenšas palielināt ražošanas jaudu, sniedzot aizdevumu līdz 1 miljonam eiro uz trīs gadiem vienam uzņēmumam (kopumā līdz 200 miljoniem eiro).⁶ Saskaņā ar šiem aizdevumiem tiek samazinātas nodrošinājuma prasības un piemērota arī samazināta procentu likme.

Ir arī aizdevumi un procentu likmju subsīdijas lieliem un vidējiem uzņēmumiem, kuru mērķis ir palielināt to konkurētspēju, kā arī stimulēt kredītiestāžu ilgtermiņa aizdevumus. Šis atbalsts ir 50 miljoni eiro no valsts līdzekļiem.⁷

Sniegts paplašināts atbalsts eksporta kredītu garantiju veidā, lai atbalstītu tos eksportējošos uzņēmumus, kuri saskaras ar lielākiem tirdzniecības riskiem sakarā ar Covid-19 ietekmes negatīvajiem efektiem. Līdz 2021. gada 30. jūnijam eksporta kredītu garantijas ir pieejamas eksporta darījumiem neatkarīgi no partnervalsts visu lielumu uzņēmumiem un ar atlikto maksājumu līdz diviem gadiem. Līdz šim izsniegto garantiju kopsumma ir vismaz 9,4 miljoni eiro (paredzēts 30,4 miljoni eiro).⁸

Eiropas Investīciju bankas aizdevumu mehānisms ES fondiem tiks izmantots arī reaģēšanā uz Covid-19 (līdzfinansējums 400 miljonu eiro apmērā).

Izveidots ALTUM pārvaldītais kapitāla fonds. Fonda lielums ir 100 miljoni eiro, no kuriem 50 miljoni eiro ir valsts līdzekļi. Fonds atbalstīs labi pārvaldītus, dzīvotspējīgus lielos uzņēmumus, kurus uz laiku skar Covid-19 un kuri ir gatavi pielāgot savus uzņēmējdarbības modeļus, lai pielāgotos Covid-19 sekām. Fonds ieguldīs pašu kapitālā un kvazikapitālā, kā arī uzņēmumu obligācijās. Maksimālais ieguldījumu apjoms vienam uzņēmumam ir 10 miljoni eiro.⁹

Pandēmijas laikā ir ieviests pabalsts darbinieku dīkstāvei¹⁰. Pabalsts tika izmaksāts, ja darba devējs, kuru skārusi krīze, nenodarbina darbinieku vai darbinieks neveic attiecīgos darba pienākumus. Šīs dotācijas darbības periods bija no 2020. gada 14. marta līdz 30. jūnijam, taču no 2020. gada novembra ir pieejams jauns dīkstāves pabalsts¹¹ darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un patentu maksātājiem, kuru ienākumi no saimnieciskās darbības uz noteiktu atbalsta mēnesi ir samazinājušies vismaz par 20 %. Dotācijas apjoms ir:

⁵ Ministru kabineta 2020. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 454 "Noteikumi par garantijām lielajiem komersantiem, kuru darbību ietekmējusi Covid-19 izplatība". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/316119>.

⁶ Ministru kabineta 2020. gada 19. marta noteikumi Nr. 149 "Noteikumi par apgrozāmo līdzekļu aizdevumiem saimnieciskās darbības veicējiem, kuru darbību ietekmējusi Covid-19 izplatība". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/313370>.

⁷ Ministru kabineta 2020. gada 10. novembra noteikumi Nr. 677 "Noteikumi par aizdevumiem un to procentu likmju subsīdijām komersantiem konkurētspējas veicināšanai". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/318759>.

⁸ Ministru kabineta 2016. gada 20. decembra noteikumi Nr. 866 "Īstermiņa eksporta kredīta garantiju izsniegšanas noteikumi komersantiem un atbilstošām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/287648>.

⁹ Ministru kabineta 2020. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 458 "Noteikumi par kapitāla ieguldījumiem komersantos, kuru darbību ietekmējusi Covid-19 izplatība". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/316129>.

¹⁰ Ministru kabineta 2020. gada 26. marta noteikumi Nr. 165 "Noteikumi par Covid-19 izraisītās krīzes skartiem darba devējiem, kuri kvalificējas dīkstāves pabalstam un nokavēto nodokļu maksājumu samaksas sadalei termiņos vai atlikšanai uz laiku līdz trim gadiem. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/313514-noteikumi-par-covid-19-izraisitas-krizes-skartiem-darba-devejiem-kuri-kvalificijas-dikstaves-pabalstam-un-nokaveto-nodoklu>.

¹¹ Ministru kabineta 2020. gada 24. novembra noteikumi Nr. 709 "Noteikumi par atbalstu par dīkstāvi nodokļu maksātājiem to darbības turpināšanai Covid-19 izraisītās krīzes apstākļos". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/319073>.

- darbiniekam – 70 % no deklarētās vidējās mēneša bruto izpeļņas par periodu no 2020. gada 1. augusta līdz 31. oktobrim vai no deklarētās vidējās bruto izpeļņas pēc 2020. gada 1. augusta, kurā darbinieks faktiski strādājis pie konkrēta darba devēja, bet ne mazāk kā 500 eiro un ne vairāk kā 1000 eiro par kalendāro mēnesi;

- mikrouzņēmuma darbiniekam – 50 % apmērā no vidējās mēneša bruto darba algas mikrouzņēmumā par 2020. gada trešo ceturksni vai, ja darbinieks ir uzsācis darbu,- no Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā esošās informācijas, bet ne mazāk kā 500 eiro un ne vairāk kā 1000 eiro par kalendāro mēnesi;

- personām, kuras nav nodarbinātas laikposmā no 2020. gada 9. novembra līdz 2021. gada 30. jūnijam, bet ne ilgāk par ārkārtas stāvokli saistībā ar Covid-19 – 70 % no 2020. gada augustam, septembrim un oktobrim piešķirtā vecāku pabalsta vidējās summas, bet ne mazāk kā 500 eiro un ne vairāk kā 1000 eiro vienā kalendārajā mēnesī;

- patentmaksas maksātājam – 500 eiro (2020. gadā – 400 eiro), ja patents ir derīgs atbalsta periodā vai ja patents bija spēkā vismaz sešus mēnešus pirms ārkārtējās situācijas; un

- pašnodarbinātām personām vispārējā nodokļu režīmā un autoratlīdzības saņēmējam, kas nav reģistrējušies kā saimnieciskās darbības veicēji, - 70 % no deklarētās vidējās mēneša bruto izpeļņas par 2020. gada trešo ceturksni, bet ne mazāk par 500 eiro un ne vairāk kā 1000 eiro par kalendāro mēnesi.

Ir ieviests arī cits pabalsts – algu subsīdijas¹². Šī dotācija ir pieejama uzņēmumiem, lai kompensētu nepilnas slodzes darba ņēmējus. Subsīdijas apmērs ir 50 % no deklarētās vidējās bruto mēneša izpeļņas par laika posmu no 2020. gada 1. augusta līdz 31. oktobrim, bet ne vairāk kā 500 eiro par kalendāro mēnesi. Uz atbalstu var pretendēt darba devēji, kuru ienākumi no saimnieciskās darbības ir samazinājušies vismaz par 20%, salīdzinot ar vidējiem ienākumiem augustā, septembrī un oktobrī 2020. gadā. Atbalsts pieejams laika posmam no 2020. gada 9. novembra līdz 2021. gada 30. jūnijam, bet nepārsniedzot ar epidemioloģiskajiem piesardzības pasākumiem saistīto saimnieciskās darbības ierobežojumu termiņu, lai kontrolētu Covid-19 izplatību.

Uzņēmumiem ir pieejamas dotācijas apgrozāmā kapitāla plūsmai¹³, lai kompensētu apgrozāmā kapitāla plūsmas samazināšanos, ko izraisīja otrais Covid-19 vilnis. Par mēnešiem no 2021. gada janvāra līdz maijam dotāciju apjoms noteikts 60 % apmērā no uzņēmuma bruto darba algas, par kuru algu nodokļi tika maksāti 2020. gada augustā, septembrī un oktobrī. Par 2020. gada mēnešiem apmērs ir 30 %.

2020. gada otrajā pusē bija pieejamas dotācijas tūrisma¹⁴ un eksporta¹⁵ nozarēm ar kopējo piešķirto summu 45 miljonu eiro apmērā:

- atbalsts tika piešķirts tūrisma nozares uzņēmumiem 30 % apmērā no komersanta

¹² Ministru kabineta 2020. gada 10. novembra noteikumi Nr. 675 "Noteikumi par atbalsta sniegšanu nodokļu maksātājiem to darbības turpināšanai Covid-19 krīzes apstākļos". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/318757>.

¹³ Ministru kabineta 2020. gada 10. novembra noteikumi Nr. 676 "Noteikumi par atbalstu Covid-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai". <https://likumi.lv/ta/id/318758>. Apstiprināts ar Eiropas Komisijas 2021. gada 3. februāra lēmumu lietā Nr. 61338, arī vēlāk pieņemtie grozījumi apstiprināti no Eiropas Komisijas puses (skat. Eiropas Komisijas 2021. gada 1. marta lēmumu lietā nr. 61873).

¹⁴ Ministru kabineta 2020. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 455 "Covid-19 skarto tūrisma nozares saimnieciskās darbības veicēju atbalsta piešķiršanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/316279>.

¹⁵ Ministru kabineta 2020. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 457 "Noteikumi par atbalstu Covid-19 krīzes skartajiem preču un pakalpojumu eksportētājiem krīzes seku pārvarēšanai". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/316128>.

veiktajām obligātajām valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām 2019. gadā, bet ne vairāk kā 800 000 eiro apmērā saistītai personu grupai. Papildus tika izmaksāti 2,17 miljoni eiro viesnīcām, lai segtu darbības izmaksas. Uzņēmēji, kas reģistrējuši savu darbību saskaņā ar NACE 2. red. 55.10. klasifikāciju, arī varētu saņemt papildu atbalstu saskaņā ar kopējo viesnīcas platību 4 eiro/m²¹⁶; un

- atbalsts eksportētājiem tika noteikts 25 % apmērā no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām 2019. gadā, bet ne vairāk kā 800 000 eiro saistītai personu grupai.

Ir izveidota arī atbalsta programma starptautiskās konkurētspējas un eksporta veicināšanai¹⁷. Kopējais finansējums ir 69,3 miljoni eiro dažāda veida darbībām, lai uzņēmumi varētu turpināt darbību un pieņemt jaunus uzņēmējdarbības modeļus, ieviest digitalizāciju un īstenot citus pasākumus, reaģējot uz Covid-19. Saskaņā ar šo programmu maziem un vidējiem uzņēmumiem jau ir izmaksāti vismaz 37,3 miljoni eiro.

ES fondi¹⁸ (499 miljoni eiro) tiks pārdalīti starp programmām un projektiem, lai atbalstītu ekonomikas atveseļošanu. Galvenokārt ES līdzekļi tiek pārdalīti, lai stiprinātu veselības aprūpes iestāžu kapacitāti (30 miljoni eiro), atbalstītu uzņēmumus apgrozāmā kapitāla un aktīvu veidā (35 miljoni eiro), atbalstītu nodarbinātību un sociālos pakalpojumus (88,7 miljoni eiro).

Turklāt valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī atvasinātām publiskām personām un kapitālsabiedrībām, ko kontrolē publiska persona, brīvajām ostām un speciālajām ekonomiskajām zonām līdz 2021. gada 30. jūnijam ir pienākums atbrīvot komersantus un citus saimnieciskās darbības veicējus, biedrības un nodibinājumus, kurus skārusi ārkārtas situācija, no nomas maksājumiem par publiskas personas īpašumu vai kapitālsabiedrības īpašumu, ko kontrolē publiska persona, vai pieņemt lēmumu par maksas samazināšanu, kā arī nokavējuma gadījumā nepiemēro kavējuma procentus un līgumsodus, izņemot samaksu par patērētajiem pakalpojumiem (elektroenerģiju, siltumenerģiju, ūdens apgādi un citus ar īpašuma uzturēšanu saistītus pakalpojumus).¹⁹

Ja 2020. gadā saistībā ar ārkārtas stāvokli saistībā ar Covid-19 izplatību bija samazinājies pašvaldības kontrolētās kapitālsabiedrības apgrozījums par vairāk nekā 50 % salīdzinājumā ar attiecīgo periodu 2019. gadā, pašvaldība bija tiesīga saņemt valsts budžeta aizdevumu sabiedrības pamatkapitāla palielināšanai, lai atbalstītu sabiedrības izdevumu saglabāšanu. 2021. gadā atbalsts tiek nodrošināts, nepārsniedzot kopējo pieļaujamo aizņēmumu pieaugumu, kas noteikts pašvaldībām.²⁰

Turklāt izstrādāti noteikumi, lai stabilizētu naudas plūsmu lauksaimniecības produktu ražotājiem, sniedzot īstermiņa aizdevumus no avansa maksājuma summas par vienoto

¹⁶ Ministru kabineta 2020. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 455 "Covid-19 skarto tūrisma nozares saimnieciskās darbības veicēju atbalsta piešķiršanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/316279>.

¹⁷ Ministru kabineta 2015. gada 1. decembra noteikumi Nr. 678 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 3.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt augstas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu eksporta proporciju" 3.2.1.2. pasākuma "Starptautiskās konkurētspējas veicināšana" īstenošanas noteikumi". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/278242>.

¹⁸ Informatīvais ziņojums "Par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda finansējuma pārdalēm un risinājumiem COVID-19 seku mazināšanai". Pieņemts ar Ministru kabineta 2020. gada 19. maija lēmumu Nr. 33. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2019-06-03&dateTo=2020-06-02&text=TA-882&org=0&area=0&type=0>.

¹⁹ Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 14. pants.

²⁰ Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 30. pants.

platībmaksājumu vai aprēķināto gala maksājumu par vienotā platībmaksājuma kārtējā gadā apstiprinātajām platībām.²¹

Visbeidzot, 45,5 miljoni eiro ir piešķirti²², lai mazinātu finansiālās grūtības lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēs, kas radušās saistībā ar Covid-19.

Savukārt kā daži no komersantus **netieši ietekmējošiem atbalsta mehānismiem** norādāmi turpmākie.

2020. gadā tika ieviestas un pēc tam paplašinātas izmaiņas slimības lapu maksājumos, lai atvieglotu finansiālo slogu darba devējiem.²³

Nodokļu maksājumu atlikšana uz laiku līdz trim gadiem ir iespējama pēc komersanta pieprasījuma.²⁴

Pašvaldībām ir tiesības noteikt citus nekustamā īpašuma nodokļa samaksas termiņus 2020. un 2021. gadā, kas ir atšķirīgi no likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktajiem termiņiem, atliekot tos uz vēlāku periodu tajā pašā taksācijas gadā.²⁵

No 2020. gada 1. aprīļa līdz 2020. gada 31. decembrim pārmaksātais priekšnodoklis ir atmaksāts visiem nodokļu maksātājiem 30 dienu laikā pēc pievienotās vērtības nodokļa deklarācijas iesniegšanas, kā arī neatmaksātās kompensācijas par iepriekšējiem periodiem. No 2021. gada 1. janvāra šis pasākums ir saglabāts kā obligāts noteikums – pārsniegtais priekšnodoklis tiks atmaksāts visiem nodokļu maksātājiem 30 dienu laikā pēc attiecīgās deklarācijas iesniegšanas.²⁶

1.2. Tiesiskās aizsardzības process

Starp maksātnespējas jomā paredzētajiem pagaidu regulējumiem ir atrodami arī vairāki, kas attiecas tieši uz tiesiskās aizsardzības procesiem. Kopumā var secināt, ka tie ir vērsti uz parādnieka interešu aizsardzību un Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likumā²⁷ noteikto **tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna termiņš** nosakāms ne ilgāks par diviem gadiem no dienas, kad stājies spēkā tiesas nolēmums par tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanu, un šo termiņu ir iespējams, saskaņojot ar Maksātnespējas likuma 42. panta trešajā daļā noteikto kreditoru vairākumu, pagarināt vēl par diviem gadiem.

Ar ieviestajiem pagaidu regulējumiem piešķirta iespēja jau sākotnēji vai grozot jau

²¹ Ministru kabineta 2020. gada 14. maija noteikumi Nr. 299 "Noteikumi par valsts atbalstu īstermiņa aizdevumiem lauksaimniecībā Covid-19 izplatības negatīvās ietekmes mazināšanai". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/314853>.

²² Ministru kabineta 2020. gada 17. aprīļa rīkojums Nr. 200 "Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem"". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/314103>.

²³ 2020. gada 20. marta likums "Grozījums likumā "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu"". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313377>.

²⁴ Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 4. pants.

²⁵ Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 5. pants.

²⁶ Saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 109. pantu.

²⁷ Skat. Maksātnespējas likuma [48. pantu](#).

apstiprinātu plānu tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna īstenošanas termiņu noteikt ne ilgāku par četriem gadiem no dienas, kad stājies spēkā tiesas nolēmums par tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanu. Šādā gadījumā konkrētajā tiesiskās aizsardzības procesā nav piemērojama Maksātnespējas likuma 48. panta otrajā daļā minētā iespēja pagarināt tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanas termiņu.

Likumā "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību"²⁸ šim pagaidu regulējumam²⁹ bija noteikts darbības laiks ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā³⁰ un sešus mēnešus pēc tās beigām. Tādējādi, vienlaikus ievērojot, ka minētais pagaidu regulējums stājās spēkā pēc ārkārtējās situācijas izsludināšanas 2020. gada 5. aprīlī, sākotnējais pagaidu regulējums bija paredzēts no 2020. gada 5. aprīļa līdz 9. decembrim.

Savukārt Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā³¹ sākotnēji noteikts, ka iepriekš aprakstītais pagaidu regulējums darbosies līdz 2020. gada 31. decembrim³², taču ar 2020. gada 18. decembra grozījumiem, kas stājās spēkā 2020. gada 23. decembrī, termiņš pagarināts **līdz 2021. gada 30. jūnijam**.

Ar ieviesto pagaidu regulējumu arīdzan ir iespējams, saskaņojot ar Maksātnespējas likuma 42. panta trešajā daļā noteikto kreditoru vairākumu, **pagarināt par vienu gadu arī tādus tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna īstenošanas termiņus, kas jau ir noteikti uz laiku līdz četriem gadiem**, ko savukārt Maksātnespējas likumā ietvertais regulējums neparedz.

Šāda opcija sākotnēji bija paredzēta tikai ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā³³ un tajos gadījumos, kad tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna īstenošanas termiņš pagarināts atbilstoši Maksātnespējas likuma 48. panta otrajai daļai un saistībā ar Covid-19 izplatību radušās nelabvēlīgās sekas liedz parādniekam izpildīt tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā noteikto.

Ar Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumu³⁴ pagaidu regulējuma darbības laiks noteikts līdz 2020. gada 1. septembrim. Taču 2020. gada nogalē izdarīti grozījumi³⁵, kas stājās spēkā 2020. gada 23. decembrī, atjaunojot šo pagaidu regulējumu un paredzot tā darbības laiku **līdz 2021. gada 30. jūnijam**, kā arī paplašinot tā tvērumu – šādas pagarināšanas iespēju piešķirot ikvienā tiesiskās aizsardzības procesā, neatkarīgi no tā, kāds ir bijis pamats tiesiskās

²⁸ Šis likums stājās spēkā 2020. gada 22. martā un zaudēja spēku 2020. gada 10. jūnijā; pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313373/redakcijas-datums/2020/07/01>.

²⁹ Skat. likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" **35. pantu**, kas šajā likumā tika ietverts ar 2020. gada 3. aprīļa likumu "Grozījumi likumā "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību"", kas stājās spēkā 2020. gada 5. aprīlī (pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313731>).

³⁰ Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojuma Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (pieejams šeit: <https://likumi.lv/ta/id/313191/redakcijas-datums/2020/06/03>) 1. punkts tā beidzamajā redakcijā noteica ārkārtējo situāciju visā valsts teritorijā līdz 2020. gada 9. jūnijam.

³¹ Šis likums stājās spēkā 2020. gada 10. jūnijā, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315287>.

³² Skat. Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma **39. panta** pirmo daļu.

³³ Tātad no normas spēkā stāšanās 2020. gada 5. aprīlī līdz 2020. gada 9. jūnijam, kad beidzās sākotnējās ārkārtējās situācijas termiņš.

³⁴ Skat. Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma **39. panta** otro daļu.

³⁵ Skat. 2020. gada 18. decembra likuma "Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā" **29. pantu** (pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/319793>).

aizsardzības procesa pasākumu plāna īstenošanas maksimālā termiņa sasniegšanai.

Civilprocesa likums³⁶ pašlaik paredz tiesiskās aizsardzības procesa pieteikuma iesniegšanu vienīgi klātienē. Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanas nolūkos paredzēts alternatīvs **tiesiskās aizsardzības procesa pieteikuma iesniegšanas formāts** – pieteikumu var iesniegt elektroniski, to parakstot atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 3. panta prasībām.

Sākotnējais regulējums³⁷, kas stājās spēkā 2020. gada 5. aprīlī, elektroniskas iesniegšanas iespēju paredzēja noteikt ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā. Taču, pieņemot Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu³⁸, iespēja iesniegt elektroniski parakstītu tiesiskās aizsardzības procesa pieteikumu noteikta bez termiņa, t.i., **Covid-19 infekcijas izplatības laikā**³⁹.

Ilgstoši kreditoru sapulces varēja notikt tikai klātienē, tajā skaitā gadījumos, kad tas nepieciešams tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna saskaņošanai.⁴⁰ No 2020. gada 5. aprīļa ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā tika paredzēts pagaidu regulējums⁴¹, kas pieļāva **kreditoru sapulču noturēšanu attālināti**.

Sākotnēji noteikto pagaidu regulējumu, kura darbības termiņš beidzās 2020. gada 9. jūnijā, neietvēra Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā, taču tika veikti grozījumi Maksātnespējas likumā⁴², iespēju kreditoru sapulces noturēt attālināti paredzot kā **pastāvīgu regulējumu**.

Kopsavilkums par pagaidu regulējumiem tiesiskās aizsardzības procesā:

Pagaidu regulējums	Aktuālais darbības termiņš
Pagaidu regulējums: Iespēja jau sākotnēji vai grozot tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu paredzēt tā īstenošanas termiņu uz laiku līdz četriem gadiem.	Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz 2021. gada 30. jūnijam.
Pagaidu regulējums: Iespēja pagarināt par vienu gadu arī tādus tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna īstenošanas termiņus, kas jau ir noteikti uz laiku līdz četriem gadiem.	Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz 2020. gada 1. septembrim; Kopš 2020. gada 23. decembra līdz 2021. gada 30. jūnijam.
Pagaidu regulējums: Noteikts alternatīvs tiesiskās aizsardzības procesa	Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz Covid-19 infekcijas izplatības

³⁶ Skat. Civilprocesa likuma [341.3 pantu](#).

³⁷ Skat. Likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" [36. pantu](#).

³⁸ Skat. Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma [11. pantu](#).

³⁹ Skat. Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma [1. panta](#) pirmo daļu.

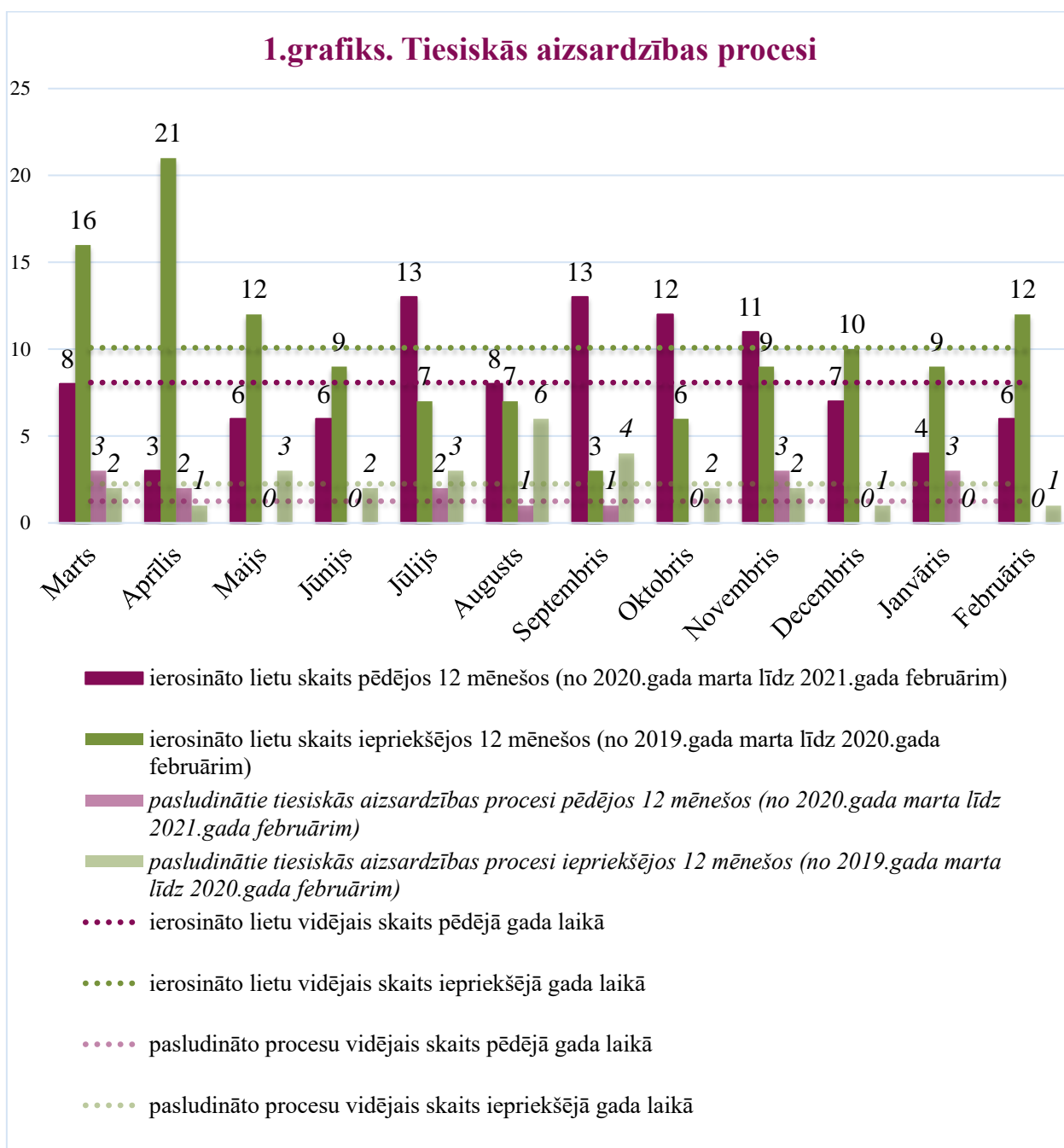
⁴⁰ Skat. Maksātnespējas likuma [40. panta](#) 1.¹ daļu.

⁴¹ Skat. likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" [35. panta](#) trešo un ceturto daļu.

⁴² Skat. 2020. gada 5. jūnija likumu "Grozījumi Maksātnespējas likumā", pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315280>. Grozījumi stājās spēkā 2020. gada 10. jūnijā.

pieteikuma iesniegšanas formāts.	beigām.
Sākotnēji pagaidu regulējums: Iespēja noturēt kreditoru sapulces attālināti.	Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz 2020. gada 9. jūnijam kā pagaidu regulējums; Kopš 2020. gada 10. jūnija – pastāvīgs regulējums.

Iepriekš 1.1. apakšnodaļā aprakstītie atbalsta mehānismi, kā arī šajā apakšnodaļā aprakstītie pagaidu regulējumi vērtējami kopsakarā ar **aktuālo statistiku par tiesiskās aizsardzības procesiem** (skat. 1. grafiku).

Kā redzams no 1. grafika no 2020. gada marta līdz 2021. gada februārim ierosinātas **97** tiesiskās aizsardzības procesa lietas jeb **vidēji 8,08** lietas mēnesī. Norādāms, ka šī ziņojuma sagatavošanas brīdī šajā pašā periodā ir pasludināti **15** tiesiskās aizsardzības procesi jeb **vidēji 1,25** procesi mēnesī.⁴³

Savukārt iepriekšējā 12 mēnešu periodā jeb no 2019. gada marta līdz 2020. gada februārim ierosināto tiesiskās aizsardzības procesa lietu skaits ir lielāks – ierosināta **121** tiesiskās aizsardzības procesa lieta jeb **vidēji 10,08** lietas mēnesī. Līdzīgi arī pasludināto tiesiskās aizsardzības procesa lietu skaits iepriekš bija lielāks. Proti, kopā 12 mēnešos pasludināti **27** tiesiskās aizsardzības procesi jeb **vidēji 2,25** tiesiskās aizsardzības procesi mēnesī.

Tādējādi secināms, ka pēdējos 12 mēnešos ierosināto tiesiskās aizsardzības procesa lietu skaits ir **samazinājies par 19,85 %** salīdzinājumā ar iepriekšējo 12 mēnešu periodu, savukārt pasludināto tiesiskās aizsardzības procesu skaits **samazinājies par 44,44 %**.

Papildus arī norādāms, ka pēdējo 12 mēnešu laikā būtiski krities ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesu skaits un šajā periodā pasludināts tikai **viens** šāds process iepretim **7** pasludinātiem ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesiem iepriekšējo 12 mēnešu periodā. Attiecīgi novērojams **samazinājums 85,71 %** apmērā. Šo procesu kontekstā gan jāuzsver, ka šis tiesiskās aizsardzības procesa paveids sastāda pavisam nelielu apmēru tiesiskās aizsardzības procesa lietām⁴⁴. Ievērojot salīdzinoši nelielo pasludināto tiesiskās aizsardzības procesu skaitu, pasludinātie ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesi veido piektdaļu (19,05 %) no visiem pasludinātajiem. Tādējādi ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesu skaita būtiskais samazinājums nerada būtisku ietekmi kopumā.

Kā norādīts jau iepriekš, aktuālā statistika par tiesiskās aizsardzības procesiem jāvērtē kopsakarā ar paredzētajiem atbalsta mehānismiem, kā arī šajā apakšnodaļā aprakstītajiem pagaidu regulējumiem. Tāpat jāņem vērā arī tiesiskās aizsardzības procesa mērķis.⁴⁵

Tādējādi secināms, ka tiesiskās aizsardzības procesu, tajā skaitā ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesu skaita samazinājums ir loģisks un pamatots un nerada pamatu uzskatīt, ka attiecībā uz tiesiskās aizsardzības procesiem būtu vērojama Covid-19 infekcijas un tās seku mazināšanas pasākumu negatīva ietekme.

Līdz ar to attiecībā uz tiesiskās aizsardzības procesiem **nav konstatējamu risku, kā arī nepieciešamība pārskatīt esošos pagaidu regulējumus vai ieviest jaunus.**

⁴³ Vienlaikus gan jāuzsver, ka konkrētas tiesiskās aizsardzības procesa lietas ierosināšanai un procesa pasludināšanai vienmēr pastāvēs nobīdes laikā, tā kā Maksātnespējas likuma 40. panta otrā daļa paredz kā minimums divus mēnešus, lai parādnieks izstrādātu un saskaņotu tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu.

⁴⁴ Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesi sastāda 3,67 % pret ierosinātajām tiesiskās aizsardzības procesiem visā 24 mēnešu periodā.

⁴⁵ Maksātnespējas likuma 3. panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesiskās aizsardzības process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks.

1.3. Juridiskās personas maksātnespējas process

Tāpat kā tiesiskās aizsardzības procesā, arī juridiskās personas maksātnespējas procesa gadījumā kā pagaidu regulējums paredzēts alternatīvs **juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas formāts** – pieteikumu var iesniegt elektroniski, to parakstot atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 3. panta prasībām, kas stājās spēkā 2020. gada 5. aprīlī, un pašlaik ir noteikts bez termiņa, t.i., **Covid-19 infekcijas izplatības laikā**⁴⁶.

Arī šī ziņojuma 1.2. apakšnodaļā aprakstītais sākotnēji pagaidu regulējums – iespēja noturēt kreditoru sapulces attālināti – tika attiecināts arī uz juridisko personu maksātnespējas procesiem, sākotnēji to paredzot no 2020. gada 5. aprīļa ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā⁴⁷ un vēlāk izdarot grozījumus Maksātnespējas likumā⁴⁸, iespēju kreditoru sapulces noturēt attālināti paredzot kā **pastāvīgu regulējumu** arī juridiskās personas maksātnespējas procesos.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 60. panta pirmajā daļā noteikto **tiesības iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu** ir vairākiem subjektiem, tajā skaitā arī kreditoram vai kreditoriem, ja pastāv kāda no Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 1., 2., 3. vai 4. punktā minētajām juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm⁴⁹.

Lai nodrošinātu finansiālo un tiesisko stabilitāti, jau sākotnēji līdz 2020. gada 1. septembrim paredzēts ierobežojums⁵⁰ kreditoru, tostarp darbinieku tiesībām iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, tādējādi saglabājot komersantiem iespēju pilnvērtīgāk turpināt savu saimniecisko darbību pat ierobežotas ekonomiskās situācijas ietvaros.

2020. gada 10. jūnijā, stājoties spēkā Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumam, sākotnēji pieņemtais ierobežojums kreditoru tiesībām tika saglabāts iepriekšējā redakcijā⁵¹.

Izdarot grozījumus Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā⁵² kopš 2020. gada 23. decembra ir atjaunots aizliegums kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ja pastāv kāda no Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 1., 2., 3. vai 4. punktā minētajām juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm. Sākotnēji noteiktais 2021. gada 1. marta termiņš ar grozījumiem⁵³ šis ierobežojums pašlaik ir pagarināts līdz ārkārtējās situācijas beigām, t.i., **līdz 2021. gada 6. aprīlim**.

⁴⁶ Skat. Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma [1. panta](#) pirmo daļu.

⁴⁷ Skat. likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" [34. pantu](#).

⁴⁸ Skat. 2020. gada 5. jūnija likumu "Grozījumi Maksātnespējas likumā", pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315280>. Grozījumi stājās spēkā 2020. gada 10. jūnijā.

⁴⁹ Skat. Maksātnespējas likuma 60. panta pirmās daļas 1. punktu.

⁵⁰ Likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" [17. pantu](#).

⁵¹ Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma [22. pants](#).

⁵² Skat. 2020. gada 18. decembra likumu "Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/319793>.

⁵³ Skat. 2021. gada 18. februāra likumu "Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/321173>.

Papildus norādāms, ka šī ziņojuma sagatavošanas brīdī Latvijas Republikas Saeimā tiek izskatīts likumprojekts “Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā”.⁵⁴ Ar to cita starpā paredzēts aizliegumu kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu pagarināt līdz 2021. gada 1. septembrim.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 60. panta trešajā daļā noteikto parādniekam ir pienākums nekavējoties iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ja pastāv kāda no šā likuma 57. panta pirmās daļas 5., 6. vai 9. punktā minētajām juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm. Ja pastāv šā likuma 57. panta pirmās daļas 5. punktā minētā pazīme, parādniekam ir pienākums iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu gadījumos, kad nav noslēgta vienošanās ar kreditoriem vai nav ierosināta tiesiskās aizsardzības procesa lieta. Turklāt par pienākuma neizpildīšanu var iestāties administratīvā atbildība.⁵⁵

Izdarot grozījumus Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā⁵⁶ kopš 2020. gada 23. decembra ir ieviests tā sauktais **"drošās ostas princips"** – noteikts, ka parādniekam nav pienākuma iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ja pastāv Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 5. punktā⁵⁷ minētā juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīme, izņemot gadījumu, kad parādnieks nav pilnībā izmaksājis darbiniekam darba samaksu, kaitējuma atlīdzību sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību vai nav veicis valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas divu mēnešu laikā no darba samaksas izmaksai noteiktās dienas.

Sākotnēji pagaidu regulējums bija noteikts līdz 1. martam, taču pēc grozījumu⁵⁸ izdarīšanas pagaidu regulējuma darbības termiņš pagarināts **līdz 2021. gada 1. jūlijam**. Arī šo pagaidu regulējumu plānots pagarināt, tā darbības termiņu paredzot līdz 2021. gada 31. decembrim.

Kopsavilkums par pagaidu regulējumiem un ierobežojumiem juridiskās personas maksātnespējas procesā:

Pagaidu regulējums, ierobežojums	Aktuālais darbības termiņš
Pagaidu regulējums: Noteikts alternatīvs juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas formāts.	Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz Covid-19 infekcijas izplatības beigām.
Sākotnēji pagaidu regulējums:	Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz

⁵⁴ Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/FCFE285F520BE8BDC2258694003CBF82?OpenDocument>.

⁵⁵ Skat. Maksātnespējas likuma 178. pantu.

⁵⁶ Skat. 2020. gada 18. decembra likumu "Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/319793>.

⁵⁷ Pagaidu regulējums attiecināts tikai uz vienu konkrētu juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmi, tā kā pagaidu regulējuma attiecināšana arī uz pārējiem gadījumiem, kad parādniekam ir pienākums iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, radītu nesamērīgu kreditoru interešu ierobežojumu un arī neveicinātu parādnieka situācijas atrisināšanu.

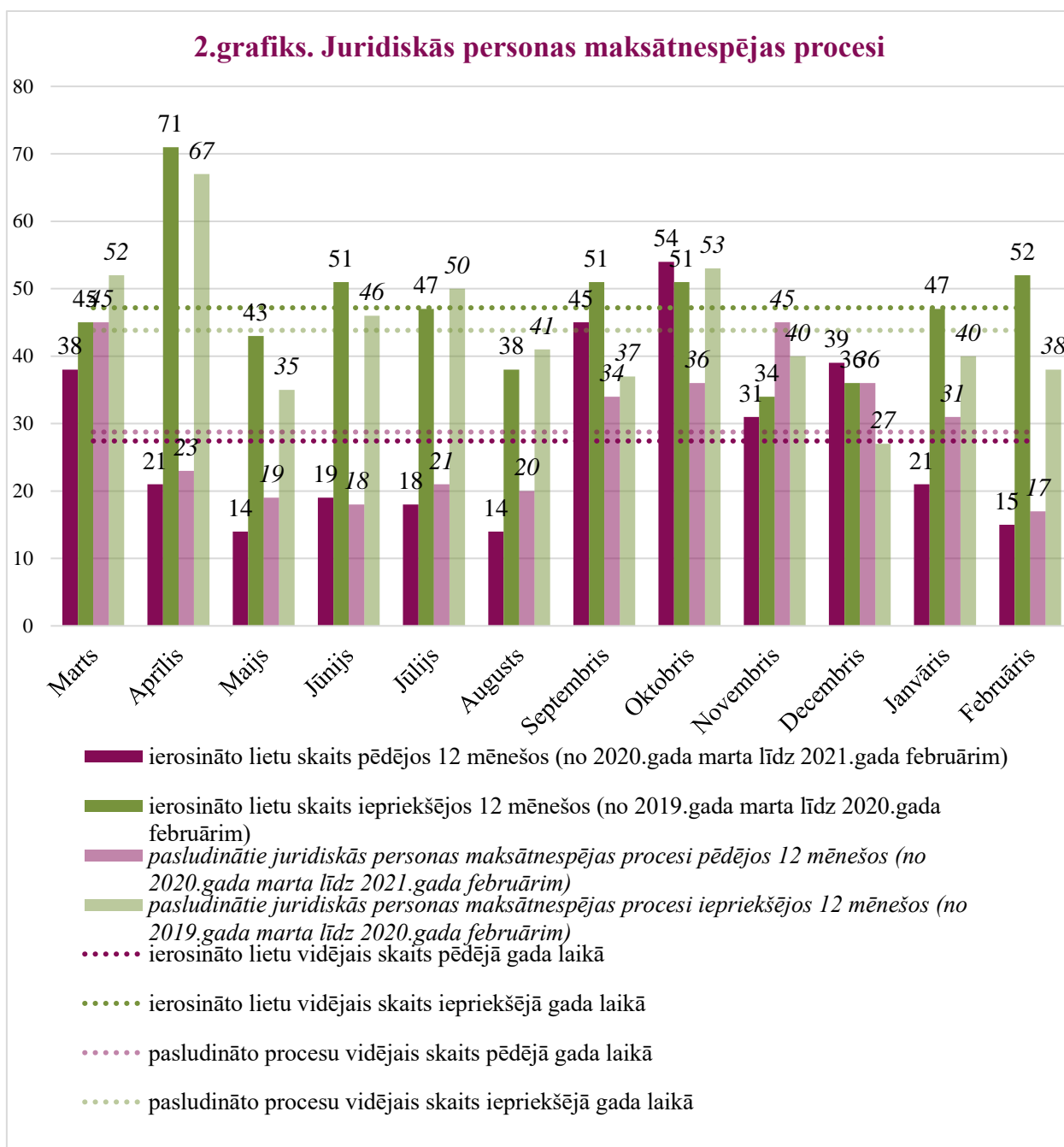
⁵⁸ Skat. 2021. gada 18. februāra likumu "Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/321173>.

Iespēja noturēt kreditoru sapulces attālināti.	2020. gada 9. jūnijam kā pagaidu regulējums; Kopš 2020. gada 10. jūnija – pastāvīgs regulējums.
Ierobežojums: Aizliegums kreditoriem noteiktos gadījumos iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.	Kopš 2020. gada 22. marta līdz 2020. gada 1. septembrim; Kopš 2020. gada 23. decembra līdz 2021. gada 6. aprīlim. ⁵⁹
Pagaidu regulējums: Ieviests tā sauktais "drošās ostas princips".	Kopš 2020. gada 23. decembra līdz 2021. gada 1. jūlijam. ⁶⁰

Tāpat kā attiecībā uz tiesiskās aizsardzības procesiem, kuru analīze ietverta šī ziņojuma 1.2. apakšnodaļā, arī juridiskās personas maksātnespējas procesa aktuālā situācija ir vērtējama sasaistē ar iepriekš 1.1. apakšnodaļā aprakstītajiem atbalsta mehānismiem, kā arī šajā apakšnodaļā aprakstītajiem pagaidu regulējumiem un ierobežojumiem un kopsakarā ar **aktuālo statistiku par juridiskās personas maksātnespējas procesiem** (skat. 2. grafiku).

⁵⁹ Plānots pagarināt līdz 2021. gada 1. septembrim.

⁶⁰ Plānots pagarināt līdz 2021. gada 31. decembrim.

Kā redzams no 2. grafika no 2020. gada marta līdz 2021. gada februārim ierosinātas **329** juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas jeb **vidēji 27,42** lietas mēnesī. Šajā pašā periodā ir pasludināti **345** juridiskās personas maksātnespējas procesi jeb **vidēji 28,75** procesi mēnesī.

Savukārt iepriekšējā 12 mēnešu periodā jeb no 2019. gada marta līdz 2020. gada februārim ierosināto juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits ir lielāks – ierosinātas **566** juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas jeb **vidēji 47,17** lietas mēnesī. Līdzīgi arī pasludināto juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits iepriekš bija lielāks. Proti, kopā 12 mēnešos pasludināti **526** juridiskās personas maksātnespējas procesi jeb **vidēji 43,83** juridiskās personas maksātnespējas procesi mēnesī.

Tādējādi secināms, ka pēdējos 12 mēnešos ierosināto juridiskās personas maksātspējas procesa lietu skaits ir **samazinājies par 41,87 %** salīdzinājumā ar iepriekšējo 12 mēnešu periodu, savukārt pasludināto juridiskās personas maksātspējas procesu skaits **samazinājies par 34,41 %**.

Būtiski uzsvērt, ka jebkurā ekonomikas cikla stadijā aktuālajam ekonomikas stāvoklim ir ietekme arī uz parādnieku maksātspēju. Ministru kabineta 2021. gada 2. marta sēdē izskatīta Ekonomikas ministrijas sagatavotā informācija par aktuālo situāciju tautsaimniecībā.⁶¹ Tajā cita starpā norādīts, ka 2020. gadā salīdzinājumā ar 2019. gadu IKP Latvijā ir samazinājies par 3,6 %, kas ir mazāks samazinājums, nekā Eiropas Savienībā vidēji (-6,3 %), taču lielāks, nekā Lietuvā (-0,9 %) un Igaunijā (-2,9 %). Tajā skaitā 2020. gadā ir samazinājies gan eksports (-2,7 %), gan imports (-3,3 %).

Neapšaubāmi, ir nozares, kuras Covid-19 pandēmija nav ietekmējusi vai pat ir veicinājusi, kā, piemēram, lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un veselības un sociālās aprūpes nozarē, tāpat situācija ir nedaudz uzlabojusies preču eksportā kopumā. Taču pakalpojumu eksports ir samazinājies par vairāk nekā piektdaļu, kā arī ir negatīvi ietekmētas tādas nozares kā izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi.

Līdz ar to var secināt, ka ekonomiskā situācija kopumā nav bijusi stabila salīdzinājumā ar 2019. gadu, un ir pasliktinājusies.

Šī ziņojuma 1.1. apakšnodaļā sniegts ieskats dažādos atbalsta mehānismos, kas vērsti uz Covid-19 pandēmijas radīto maksātspējas seku mazināšanu vai novēršanu un nešaubīgi, taču pastarpināti ietekmē arī maksātspējas jomas rādītājus.

Jāatgādina, ka arī 2008. gada finanšu krīzes ietekmē tika ieviesti dažādi tās seku mazināšanas pasākumi. Attīstot tālāk 2008. gadā atbalstīto plānu par makroekonomiskās situācijas stabilizāciju⁶², kas bija veidots pirmskrīzes laikā un tādējādi uzsvērti kā galvenos aptvēra pasākumus valsts budžeta deficīta mazināšanai, Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra sēdē atbalstīta Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programma⁶³. Arī toreiz bija paredzēti dažādi atbalsta mehānismi ekonomikas konkurētspējas atbalstīšanai, tajā skaitā dažādi atbalsti uzņēmumiem.⁶⁴ Savukārt maksātspējas jomas kontekstā programmā ietvertais pasākums galvenokārt fokusējās uz maksātspējas atjaunošanas pasākumu pilnveidi.⁶⁵

Jāuzsver, ka jebkuras izmaiņas ekonomiskajā situācijā maksātspējas jomas rādītājos atspoguļojas ar zināmu nobīdi laikā, jo nereti arī komersanti ir spējīgi kādu brīdi darboties pēc inerces. Neraugoties uz 2008. gada finanšu krīzes seku mazināšanas pasākumiem, ietekmes uz maksātspējas jomu nobīde bija vērojama arī 2008. gada finanšu krīzes rezultātā (skat. 3. grafiku).

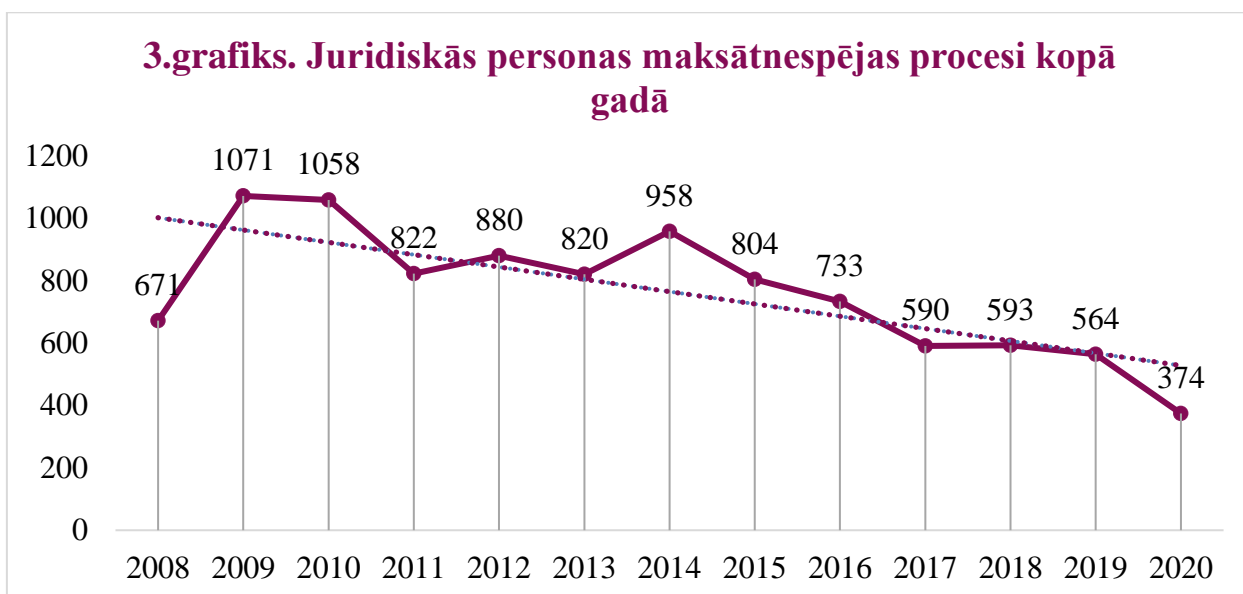
⁶¹ Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40498980>; aplūkots 10.03.2021.

⁶² Publicēts oficiālajā laikrakstā "Latvijas Vēstnesis", 23.04.2008., Nr. 63 <https://www.vestnesis.lv/ta/id/174376>.

⁶³ Publicēts oficiālajā laikrakstā "Latvijas Vēstnesis", 5.02.2009., Nr. 20 <https://www.vestnesis.lv/ta/id/187383>.

⁶⁴ Skat. Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmas IV sadaļas "Ekonomikas konkurētspējas uzlabošana" 3., 4. un 5. pasākumu.

⁶⁵ Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmas IV sadaļas "Ekonomikas konkurētspējas uzlabošana" 7. pasākums: "Lai uzlabotu uzņēmumu maksātspējas un likvidēšanas procesus, sekmējot to iespējamo sanācību, skaidrāk nosakot dažādu kreditoru grupu tiesības un tādējādi veicinot arī kreditēšanas risku mazināšanos, valdība sagatavos grozījumus Maksātspējas likumā."

Norādāms, ka 2008.-2014. gadā pasludināto juridiskās personas maksātnespējas procesu kopējais skaits iegūts no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra atvērtajiem datiem⁶⁶. Ievērojot Maksātnespējas likuma, kas bija spēkā līdz 2010. gada 31. oktobrim, regulējumu,⁶⁷ 2008.-2010. gadā maksātnespējas reģistrā tika veikti ieraksti gan par ierosinātajām juridiskās personas maksātnespējas procesa lietām, gan par pasludinātajiem juridiskās personas maksātnespējas procesiem. Attiecīgi šo triju gadu rādītāji⁶⁸ ir izdalāmi uz pusi, tiem piemērojot ierosināto lietu pret pasludinātajiem procesiem proporciju⁶⁹.

Kā redzams no 3. grafika, no 2011. gada, kad ekonomika kopumā pēckrīzes ietekmē sāka stabilizēties, vēl līdz 2016. gada beigām bija ievērojams pasludināto juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits. Tikai 2017. gadā juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits ievērojami samazinājās, šādai tendencei saglabājoties arī 2018. un 2019. gadā. 2020. gada tendencei būtu bijis jābūt līdzīgai, taču Covid-19 pandēmijas ietekmē 2020. gadā pasludināto juridiskās personas maksātnespējas procesu skaits ir par 50 % mazāks nekā gadu iepriekš.

Tāpat secināms, ka 2009.-2010. gadā, kad 2008. gada finanšu krīze skāra Latvijas ekonomiku, juridiskās personas maksātnespējas procesu skaits gandrīz dubultojās. No 2011. gada, kad ekonomiskā situācija valstī kopumā stabilizējās, maksātnespējas jomas rādītāji vēl četrus gadus (līdz 2014. gadam) saglabājās nemainīgi augstā līmenī. Tikai 2015. un 2016. gadā, sākot samazināties juridiskās personas maksātnespējas procesu skaitam, situācija sāka stabilizēties arī šajā jomā. Tā rezultātā pēdējos trīs gadus pirms Covid-19 pandēmijas (2017.-2019. gadā) bija izveidojusies stabila, ekonomiskajai videi atbilstoša situācija.

Kā norādīts iepriekš, aktuālā statistika par juridiskās personas maksātnespējas procesiem jāvērtē kopsakarā ar paredzētajiem atbalsta mehānismiem, kā arī šajā apakšnodaļā aprakstītajiem pagaidu regulējumiem un ierobežojumiem. Tāpat jāņem vērā arī juridiskās personas

⁶⁶ Atvērtie dati pieejami: <https://www.ur.gov.lv/lv/sanem-informaciju/bezmaksas-pakalpojumi/atvertie-dati/>.

⁶⁷ Skat. Maksātnespējas likuma, kas bija spēkā līdz 2010. gada 31. oktobrim, [51. panta](#) 4. un 7. punktu.

⁶⁸ 2008. gadā 1617 ieraksti, 2009. gadā 2580 ieraksti, 2010. gadā 2549 ieraksti.

⁶⁹ Izvērtējot 2016.-2020. gadā ierosināto juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu skaita un pasludināto juridiskās personas maksātnespējas procesu skaitu, secināms, ka vidēji 83 % no ierosinātajām lietām tiek pasludinātas.

maksātnespējas procesa mērķis, kas atšķirībā no tiesiskās aizsardzības procesa mērķa ir vērsts uz parādnieka saistību izpildi.⁷⁰

Ievērojot visu iepriekš norādīto, izdarāmi vairāki secinājumi.

Pirmkārt, pieejamie atbalsta mehānismi nešaubīgi veicina maksātnespējas stāvokļa saglabāšanu vai atjaunošanu, tādējādi samazinot maksātnespējīgo komersantu skaitu.

Otrkārt, Covid-19 pandēmija ir radījusi kopumā negatīvu ietekmi uz Latvijas ekonomiku, it īpaši uz atsevišķām nozarēm. Tādējādi prezumējama arī komersantu spējas segt savas saistības samazināšanās.

Treškārt, neraugoties uz ekonomiskās situācijas pasliktināšanos, statistikas rādītāji liecina par būtisku juridiskās personas maksātnespējas procesa rādītāju samazināšanos.

Līdz ar to, izvērtējot Covid-19 pandēmijas ietekmi uz juridiskās personas maksātnespējas procesiem, ir konstatējami divi iespējamie scenāriji:

1. atbalsta mehānismi ir bijuši pietiekami un efektīvi, lai novērstu komersantu maksātnespējas problēmas vispār. Šādā gadījumā nav konstatējamu risku;

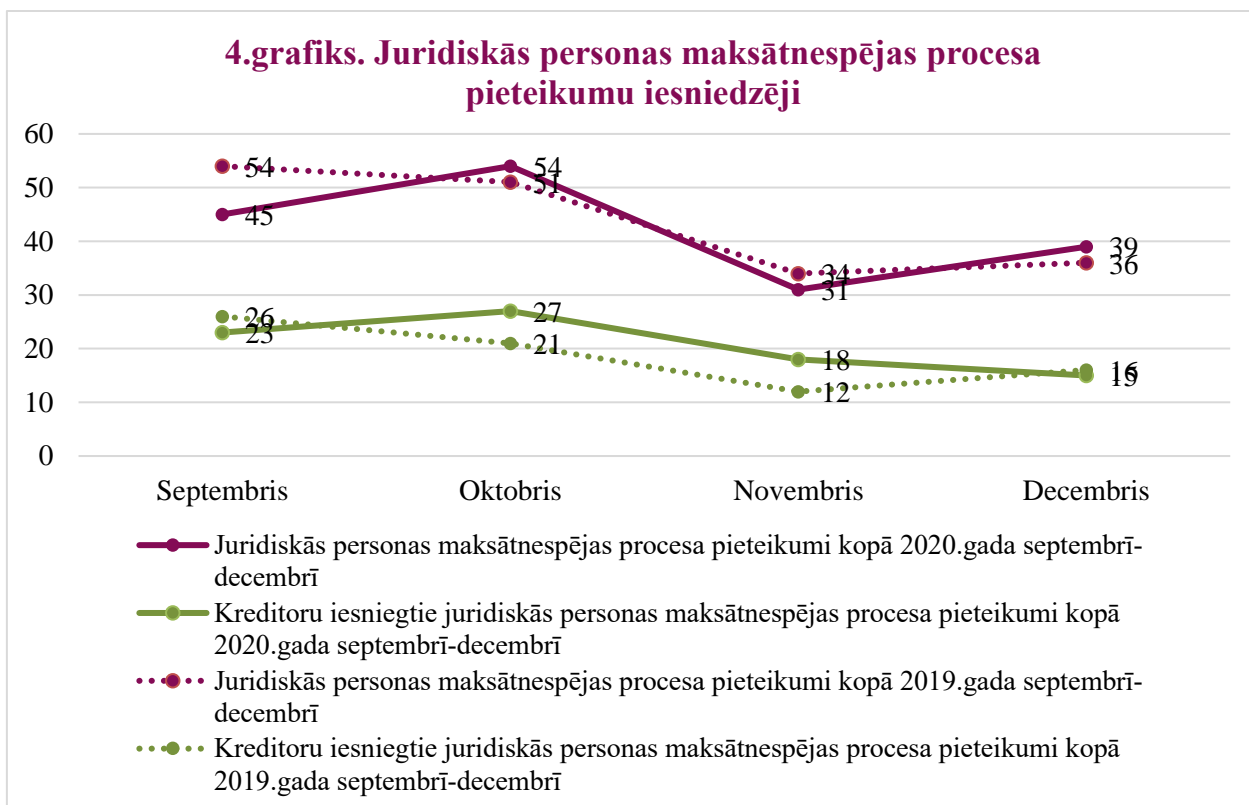
2. atbalsta mehānismi šķietami vai īslaicīgi risina komersantu maksātnespējas grūtības un Covid-19 pandēmijas negatīvajai ietekmei ir atliekošs raksturs, it īpaši atsevišķās nozarēs. Šajā scenārijā ir pamatoti pieņemt, ka pašlaik veidojas vēl nekonstatēta maksātnespējīgo komersantu daļa, kas aktīvi nerisina, tajā skaitā neatrisināmas finanšu grūtības, tādējādi ietekmējot ne tikai šo komersantu kreditorus un rezultātā radot domino efekta riskus⁷¹, bet arī veicina t.s. "zombijuzņēmumu" veidošanos⁷², kas ilgākā laika periodā negatīvi ietekmēs tautsaimniecību kopumā.

Iepriekš minētā kontekstā jāvērs uzmanība arī uz juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu iesniedzēju īpatsvaru (skat. 4. grafiku).

⁷⁰ Skat. Maksātnespējas likuma [4. panta](#) pirmo daļu.

⁷¹ Riska būtība un iespējamais risinājums skaidrots šā ziņojuma 2.3. apakšnodaļā.

⁷² Riska būtība un iespējamais risinājums skaidrots šā ziņojuma 2.1. un 2.2. apakšnodaļā.

4. grafiks ietver juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu skaitu, atsevišķi norādot to pieteikumu skaitu, kurus iesnieguši kreditori. Minētie dati aptver laikposmu pēc kreditoriem noteiktā aizlieguma iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, kas beidzās 2020. gada 1. septembrī, līdz šī ierobežojuma atjaunošanai 2020. gada nogalē, šos rādītājus salīdzinot ar 2019. gada šiem pašiem mēnešiem.

No šī grafika secināms, ka iesniegto juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu skaits kopumā ir līdzīgs un būtiska iesniegto pieteikumu skaita palielinājums vai samazinājums nav konstatējams.

Līdzīgs secinājums izdarāms arī attiecībā uz kreditoru iesniegtajiem juridisko personu maksātnespējas procesiem. Vienlaikus jāuzsver, ka 2020. gada oktobrī un novembrī kreditori iesniedza par attiecīgi 28,57 % un 50 % vairāk juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumiem salīdzinājumā ar 2019. gada oktobri un novembri, tomēr kopējais skaita pieaugums šo četrus mēnešus griezumā veidoja tikai 10,67 %.

Līdz ar to norādāms, ka, neatkarīgi no Covid-19 pandēmijas ietekmi uz juridiskās personas maksātnespējas procesiem kopumā, pēc kreditoriem noteiktā aizlieguma iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu atcelšanas, iespējams, palielināsies kreditoru iesniegto juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu skaits.

1.4. Atbalsts fiziskajām personām (ieskats)

Covid-19 izplatības ierobežošanas un seku mazināšanas pasākumu straujās pilnveides

rezultātā turpmākajā šīs apakšnodaļas tekstā iespējamās nobīdes no pašreizējās aktuālās situācijas. Taču jāuzsver, ka šī ziņojuma kontekstā atbalsta mehānismi ir norādīti kā maksātnespējas jomu pastarpināti ietekmējoši, lai sniegtu ieskatu faktoros ārpus maksātnespējas jomas, kas, iespējams, samazina vai pat izslēdz fizisko personu nokļūšanu situācijā, kur nepieciešams pielietot fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Attiecīgi norādītā informācija nav izsmeļoša, taču no tās var secināt, ka fiziskajām personām paredzētie atbalsta mehānismi ietver arī finansiāla rakstura mehānismus ar dažādām ietekmējošām pakāpēm – tieši, piešķirot pabalstus, vai pastarpināti, paredzot pienākumu izpildes citādus termiņus.

Viens no atbalsta mehānismiem ir pabalsts darbinieku dīkstāvei, tādējādi nodrošinot ienākumu saglabāšanu, kaut arī ierobežotā apmērā. Tāpat ieviests arī cits pabalsts – algu subsīdijas. Tā kā abi minētie pabalsti detalizēti jau ir aprakstīti šī ziņojuma 1.1. apakšnodaļā, tad šajā apakšnodaļā tie netiks atkārtoti.

Tāpat ir ieviests jauns pabalsts vecākiem, kuri nevar strādāt attālināti un kuriem ir jāaprūpē bērni līdz 10 gadu vecumam vai bērni ar invaliditāti līdz 18 gadu vecumam, kuri pandēmijas dēļ nevar apmeklēt bērnudārzu, skolu vai dienas aprūpes centru (attaisnoti ir arī to pieaugušo ar invaliditāti palīgi, kuri nevar apmeklēt savu dienas aprūpes centru). Abi šie pasākumi ir spēkā līdz 2021. gada 30. jūnijam.

Ģimenes ar bērniem ir atbalstītas arī ar citiem īpašiem pasākumiem, piemēram, tiesību attiecināšana uz vecāku pabalstu, kura termiņš beidzas ārkārtas stāvokļa laikā (šis pasākums tika pieņemts pirmajā Covid-19 vilnī⁷³ un no jauna ieviests 2020. gada beigās⁷⁴).

Lai ieviestu elastīgāku pieeju, 2020. gadā tika grozīti noteikumi par bezdarbnieku statusu. Grozījumi ietver termiņa pagarinājumu (no 60 līdz 120 dienām), kad bezdarbnieks ir tiesīgs veikt pagaidu darbu, nezaudējot piekļuvi atbalsta pasākumiem. Turklāt personas, kas zaudējušas darbu un vienlaikus ir pašnodarbinātas, vai mikrouzņēmumu īpašnieki bez ienākumiem no uzņēmējdarbības, ir tiesīgas saņemt pabalstus.⁷⁵ Šis pasākums ir pagarināts līdz 2021. gada 30. jūnijam.

2020. gadā tika ieviests jauns vienotas likmes pabalsts, lai atbalstītu tos bezdarbniekus, kuru tiesības uz bezdarbnieka pabalstu beidzas Covid-19 krīzes laikā un kuri šādos apstākļos nevar atrast darbu.⁷⁶ Pabalstu (180 eiro mēnesī) izmaksā līdz četriem mēnešiem. Arī šis pasākums ir pagarināts līdz 2021. gada 30. jūnijam.

Vēl viens atbalsta pasākums, kas ieviests 2020. gadā un ir spēkā līdz 2021. gada 30. jūnijam, ir pabalsts bezdarbniekiem ar nesen iegūtu augstāko izglītību. Pabalsts tiek izmaksāts līdz četriem mēnešiem (500 eiro pirmajos divos mēnešos un 375 eiro pēdējos divos mēnešos).

Lai sniegtu efektīvāku un mērķtiecīgāku atbalstu darba meklēšanā bezdarbniekiem,

⁷³ 2020. gada 3. aprīļa likums "Grozījums likumā "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu"". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313732>.

⁷⁴ 2020. gada 10. decembra likums "Grozījumi likumā "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu"". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/319558>.

⁷⁵ 2020. gada 16. aprīļa likums "Grozījums Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/314098>.

⁷⁶ 2020. gada 24. aprīļa likums "Grozījumi likumā "Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam"". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/314291>.

2020. gadā tika uzsākti arī jauni aktīvi darba tirgus politikas pasākumi – "darba prasmju attīstība augstākās izglītības iestādēs" (10 eiro dienas stipendija līdz sešiem mēnešiem bezdarbniekiem) un "īstermiņa algu subsīdiju atbalsta pasākums" (50 % no algas, nepārsniedzot 430 eiro 2020. gadā un 500 eiro no 2021. gada līdz sešiem mēnešiem). Ir paplašināti pastāvošie atbalsta pasākumi, piemēram, algoti pagaidu sabiedriskie darbi un tālmācības un tiešsaistes mācību kursi.

Iepriekšminēto pasākumu īstenošana turpinās 2021. gadā.

Turpinās arī jaunu tiešsaistes mācību iespēju nodrošināšana, jo īpaši attiecībā uz tiešsaistes kursiem, tiešsaistes profesionālās pilnveides programmām un profesionālās tālākizglītības programmu tiešsaistes moduļiem. Turklāt 2021. gadā augstākās izglītības iestādes nodrošinās izglītības moduļus un kursus gan tiešsaistē, gan klātienē.

Nodarbinātības valsts aģentūra turpina uzlabot darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību, tostarp organizējot tiešsaistes darba gadatirgus, lai piesaistītu darbiniekus konkrētām tautsaimniecības nozarēm.

Ja izpildes lietā tiek izpildīts rīkojums par parādnieka naudas līdzekļu apķīlāšanu un tiek konstatēts, ka parādnieks ir slims ar Covid-19 vai viņam noteikta karantīna, kā apliecināts ar slimības lapu, zvērināts tiesu izpildītājs, pamatojoties uz parādnieka lūgumu, var atcelt kredītiestādei vai citam maksājumu pakalpojumu sniedzējam doto rīkojumu par naudas līdzekļu apķīlāšanu. Pēc darba nespējas lapas slēgšanas parādniekam zvērināts tiesu izpildītājs turpina vērst piedziņu uz parādnieka naudas līdzekļiem kredītiestādē vai pie cita maksājumu pakalpojumu sniedzēja, sagatavojot un nosūtot attiecīgi kredītiestādei vai citam maksājumu pakalpojumu sniedzējam jaunu rīkojumu par naudas līdzekļu apķīlāšanu, ja to nosaka konkrētās izpildu lietas apstākļi.⁷⁷

Turklāt, lai atvieglotu parādnieka iespējas atrast jaunu dzīvesvietu, kuras atrašanu objektīvu iemeslu dēļ var būtiski apgrūtināt pašreizējā epidemioloģiskā situācija, izpildu lietās par ieviešanu nekustamā īpašuma valdījumā un lietās par personu un mantu izlikšanu no telpām, ir noteikts ilgāks termiņš, nekā šobrīd noteikts Civilprocesa likumā. Proti, šādos izpildes gadījumos parādniekam ir pienākums izpildīt tiesas nolēmumu un atbrīvot telpas ne mazāk kā 30 dienu laikā (parastā gadījumā – 10 dienu laikā). Tomēr brīvprātīgas saistību neizpildes gadījumā piespiedu izpildi nosaka ar jaunu termiņu, kas nevar būt ātrāk par trīsdesmito dienu no zvērināta tiesu izpildītāja paziņojuma nosūtīšanas dienas.⁷⁸

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājs neveic iedzīvotāju ienākuma nodokļa avansa maksājumus par likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 18. pantā noteiktajiem ienākumiem no saimnieciskās darbības par 2020. un 2021. taksācijas gadu. Šo nosacījumu piemēro avansa maksājumiem no 2020. gada 1. janvāra. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājs var brīvprātīgi veikt iedzīvotāju ienākuma nodokļa avansa maksājumus par ienākumiem no saimnieciskās darbības par 2020. un 2021. taksācijas gadu.⁷⁹

Pašvaldībām ir tiesības noteikt citus nekustamā īpašuma nodokļa samaksas termiņus 2020. un 2021. gadā, kas ir atšķirīgi no likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktajiem termiņiem, atliekot tos uz vēlāku periodu tajā pašā taksācijas gadā.⁸⁰

⁷⁷Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma [14.¹ panta](#) pirmo daļu.

⁷⁸Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma [14.¹ panta](#) otro daļu.

⁷⁹Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 6. pants.

⁸⁰Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 5. pants.

1.5. Fiziskās personas maksātnespējas process

Tāpat kā tiesiskās aizsardzības procesa un juridiskās personas maksātnespējas procesa gadījumā, arī fiziskās personas maksātnespējas procesa gadījumā paredzēts alternatīvs **fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas formāts (Covid-19 infekcijas izplatības laikā)** un iespēja **noturēt kreditoru sapulces arī attālināti (pastāvīgs regulējums)**.

Tā kā jau šī ziņojuma 1.2. apakšnodaļā par tiesiskās aizsardzības procesu un 1.3. apakšnodaļā par juridiskās personas maksātnespējas procesu jau ietverts detalizēts regulējumu izklāsts, tad tas vairs netiks atkārtots šajā apakšnodaļā.

Vienlaikus norādāms fiziskās personas maksātnespējas procesam būtisks faktors. Proti, norādāms, ka šobrīd ir izveidojusies situācija, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu nevar iesniegt tie parādnieki, kuriem nav un kuri kādu apsvērumu dēļ nevar sagatavot, parakstīt un nosūtīt pieteikumu elektroniski, tā kā, ievērojot epidemioloģiskos riskus, tiesu pakalpojumi pašlaik tiek sniegti tikai attālināti.⁸¹

Maksātnespējas likuma 162. panta sestā daļa jau ilgstoši noteic, ka ar tiesas lēmumu vienu reizi saistību dzēšanas procedūras laikā uz termiņu, kas nepārsniedz vienu gadu, var uz pusi samazināt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredzētos parādnieka maksājumus kreditoriem, ja viņš saistību dzēšanas procedūras laikā nespēj atrast algotu darbu vai ir kļuvis darbnespējīgs.

Savukārt sākotnēji paredzētais pagaidu regulējums⁸², kas stājās spēkā 2020. gada 5. aprīlī, vēl papildus paredzēja, ka ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā un sešus mēnešus pēc tās beigām tiesa pēc parādnieka motivēta pieteikuma saņemšanas fiziskās personas maksātnespējas procesa saistību dzēšanas procedūras ietvaros var lemt par **saistību dzēšanas plānā ietverto maksājumu kreditoriem termiņu pārceļšanu**, vienlaikus par attiecīgo periodu pagarinot saistību dzēšanas procedūras termiņu.

Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā⁸³ pagaidu regulējumu paredzēja līdz 2020. gada 31. decembrim, vēlāk izdarot grozījumus⁸⁴ un pagarinot šī pagaidu regulējuma darbības termiņu **līdz 2021. gada 30. jūnijam**.

Kopsavilkums par pagaidu regulējumu fiziskās personas maksātnespējas procesā:

Pagaidu regulējums	Aktuālais darbības termiņš
Pagaidu regulējums: Noteikts alternatīvs fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas formāts.	Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz Covid-19 infekcijas izplatības beigām.

⁸¹ Saskaņā ar Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojuma Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.19.9. punktu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/318517#p5.19>.

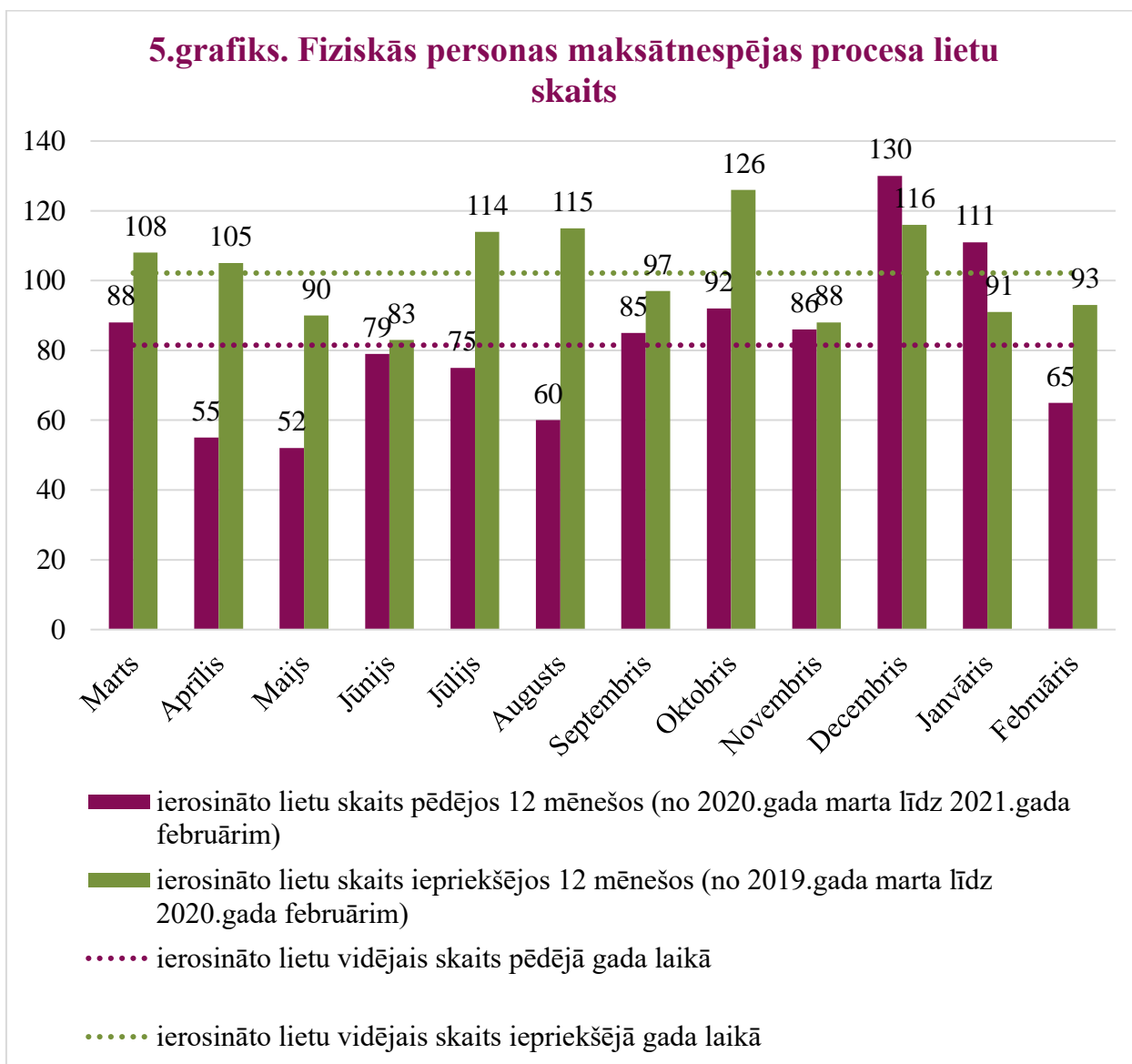
⁸² Skat. likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" [33. pantu](#).

⁸³ Skat. norādītā likuma [38. pantu](#).

⁸⁴ 2020. gada 18. decembra likums "Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/319793>.

<p>Sākotnēji pagaidu regulējums: Iespēja noturēt kreditoru sapulces attālināti.</p>	<p>Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz 2020. gada 9. jūnijam kā pagaidu regulējums; Kopš 2020. gada 10. jūnija – pastāvīgs regulējums.</p>
<p>Pagaidu regulējums: Iespēja pārcelt saistību dzēšanas plānā ietvertos maksājumu kreditoriem termiņus.</p>	<p>Kopš 2020. gada 5. aprīļa līdz 2021. gada 30. jūnijam.</p>

Arī fiziskās personas maksātspējas procesu situācija ir vērtējama sasaistē ar iepriekš 1.4. apakšnodaļā aprakstītajiem atbalsta mehānismiem, kā arī šajā apakšnodaļā aprakstītajiem pagaidu regulējumiem un kopsakarā ar **aktuālo statistiku par fiziskās personas maksātspējas procesiem** (skat. 5. grafiku).

Kā redzams no 5. grafika no 2020. gada marta līdz 2021. gada februārim ierosinātas **978** fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas jeb **vidēji 81,50** lieta mēnesī. Savukārt iepriekšējā 12 mēnešu periodā jeb no 2019. gada marta līdz 2020. gada februārim ierosināto fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits ir lielāks – ierosinātas **1226** fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas jeb **vidēji 102,17** lietas mēnesī.

Tādējādi secināms, ka pēdējos 12 mēnešos ierosināto fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits ir **samazinājies par 20,23 %** salīdzinājumā ar iepriekšējo 12 mēnešu periodu.

Papildus norādāms, ka pasludinātie fiziskās personas maksātnespējas procesi sastāda aptuveni 95 % no ierosinātajām lietām.

Ievērojot iepriekš minēto secināms, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu skaita samazinājums pēdējo 12 mēnešu griezumā salīdzinājumā ar iepriekšējiem 12 mēnešiem ir ievērojams.

Tas varētu būt saistīts ar dažādiem atbalsta mehānismiem, galvenokārt tiem, kuri saistīti ar atsevišķu darbību apturēšanu, kā arī neiespējamību iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu klātienē. Tāpat norādāms, ka ar 2021. gadu ir palielināts minimālās mēneša darba algas apmēru līdz 500 eiro⁸⁵, kas ietekmē fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta apmēru⁸⁶.

⁸⁵ Skat. Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumu Nr. 656 "Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu" [2. punktu](#).

⁸⁶ Saskaņā ar Maksātnespējas likuma [129. panta](#) otrajā daļā noteikto kā personu maksātnespējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa **divu minimālo mēnešalgu apmērā** Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā.

2. Identificētie riski, un to iespējamie risinājumi (2021. gada marts)

No šī ziņojuma 1. nodaļā izklāstītajiem apsvērumiem secināms, ka attiecībā uz tiesiskās aizsardzības procesu nav konstatējamu risku, savukārt ar juridiskās personas maksātnespējas procesu saistītie rādītāji liecina par t.s. "zombijuzņēmumu" veidošanos, kā arī ar to saistītajām blakusparādībām ne tikai vēlākos maksātnespējas procesos, bet arī attiecībā uz kreditoriem, radot domino efekta draudus. Tāpat pastāv zināma iespēja, ka kreditoru tiesību iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu atjaunošanas rezultātā varētu būt būtisks ierosināto juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits.

Līdzīgi arī aktuālā situācija saistībā ar fiziskās personas maksātnespējas procesiem vedina domāt par iespējamu fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu skaita pieaugumu. Vienlaikus pašreiz paredzētais, ka pieteikumi iesniedzami vienīgi elektroniski, rada zināmus draudus fizisko personu piekļuvei fiziskās personas maksātnespējas procesiem.

Vienlaikus gan norādāms, ka arī Eiropas Komisija⁸⁷ ir aicinājusi rūpīgi un piesardzīgi vērtēt pagaidu regulējumu un ierobežojumu kā atcelšanu, tā arī saglabāšanu.

2.1. T.s. "Zombijuzņēmumi"

Iepriekš aprakstīto pagaidu regulējuma un ierobežojuma esamība samazina maksātnespējīgo parādnieku aktivitāti juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu iesniegšanā, un tādējādi var veidoties t.s. "zombijuzņēmumi" jeb tādi uzņēmumi, kuru apgrozījums ir neesošs vai gandrīz neesošs, kas nozīmē, ka šie uzņēmumi nespēs norēķināties ar saviem kreditoriem un piegādātājiem, taču šo uzņēmumu īpašnieki un vadītāji neveic nekādas darbības, lai izpildītu saistības vai šo uzņēmumu likvidētu. Vienlaikus arī palielinās risks, ka šādam uzņēmumam galu galā tomēr nonākot maksātnespējas procesā, būs sastādāms ziņojums par mantas neesamību un kreditori neatgūs nekādu daļu no sava prasījuma.

Apšaubāms, ka šis risks pastāv attiecībā uz lielajiem uzņēmumiem, ievērojot to minimālā apgrozījuma apmēru un attiecīgi sadarbības partneru un kreditoru struktūras, kā arī minēto apsvērumu ietekmi uz saistību izpildes kontroli.

Kā norādīts jau šī ziņojuma 1.3. apakšnodaļā, pašlaik veidojas vēl nekonstatēta maksātnespējīgo komersantu daļa, kas aktīvi nerisina neatrisināmas finanšu grūtības. Šādu komersantu skaits pašlaik nav konstatējams, tā kā faktiskā situācija izgaismosies tikai ilgtermiņā.

Lai novērstu vai mazinātu t.s. "zombijuzņēmumu" veidošanos, ir apsverami 4 risinājumi.

Pirmkārt, ārkārtīgi rūpīgi izvērtēt aizliegumu kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Šāds ierobežojums nešaubīgi aizsargā parādniekus, it īpaši tajās nozarēs, kuru darbību pilnībā vai daļēji ir ietekmējusi ne tikai Covid-19 pandēmija kopumā, bet arī tās izplatības ierobežošanas nolūkos noteiktie ierobežojumi. Taču vienlaikus aizliegums kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu veicina pasivitāti

⁸⁷ Skat. Eiropas Komisijas paziņojuma 3. punktu. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/media/48396/20210402-ewg-commission-note-on-corporate-solvency.pdf>.

komersanta pusē, potenciāli veidojot tiesisko nihilismu komersanta attieksmē pret *pacta sunt servanda* principu. Finanšu grūtību nerisināšana var kalpot kā īslaicīgs risinājums, taču neveicot nekādas darbības, lai tās atrisinātu, finanšu grūtības tikai palielināsies un komersanta nenovēršama maksātnespēja vai neatjaunojama maksātpēja būs neizbēgama.

Papildus norādāms, ka kreditora iesniegts juridiskās personas maksātnespējas process nebūt nenozīmē neatgriezeniskas sekas komersantam. Proti, konkrētais parādnieks var tiesai pierādīt maksātnespējas neesamību⁸⁸, taču var arī lūgt tiesiskās aizsardzības procesu, kā rezultātā tiks apturēta juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas izskatīšana.⁸⁹ Ja komersantam patiešām ir finanšu grūtības, tad šādā situācijā tas nosacīti piespiedu kārtā ir spiests ne tikai atzīt, ka tam ir finanšu grūtības, bet arī tās risināt.

Tādējādi izvērtējot aizlieguma kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu saglabāšanu, ir jāvērtē sabiedrības intereses kopumā, lai, cenšoties aizsargāt vienu komersantu, finanšu grūtības no atrisināmām nekļūtu par neatrisināmām, kā arī, lai finanšu grūtības neradītu citiem, ar šo komersantu saistītajiem subjektiem.

Otrkārt, izvērtējot iespēju atcelt aizliegumu kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesu vienlaikus jāņem vērā arī citi komersantus tieši ietekmējošie apstākļi, piemēram, aizliegums atsevišķām nozarēm darboties, kā arī pieejamie un plānotie atbalsta mehānismi, it īpaši finansiālā rakstura.

Treškārt, arī parādniekam noteiktā pienākuma iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu neesamība noteiktos gadījumos samazina maksātnespējīga komersanta aktivitāti neatrisināmu finanšu grūtību sakārtošanā. Pašlaik pagaidu regulējums ir noteikts līdz 2021. gada 1. jūlijam, taču tuvojoties šim termiņam būtu atkārtoti jāizvērtē juridiskās personas maksātnespējas procesa rādītāji.

Ceturtkārt, iespējamais risinājums rodams ārpus formālajām procedūrām, turpinot popularizēt viegli saprotamu informāciju par pieteikšanos formālajiem procesiem, kā arī turpināt skaidrot, ka formālie procesi nav vienīgais finanšu grūtību risinājums un parādu ārpustiesas risinājumi nav nedz aizliegti, nedz ierobežoti.

2.2. T.s. "Zombijuzņēmumu" sekas maksātnespējas procesos

Papildus norādāms, ka 2.1. apakšnodaļā nupat aplūkotais t.s. "zombijuzņēmumu" veidošanās risks radīs sekas arī vēlākiem maksātnespējas procesiem. Proti, tas neizbēgami ievērojami paaugstinās likumpārkāpumu risku.

Līdz ar to pēc aizlieguma kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu beigām ne tikai maksātnespējas procesa administratoriem būs jāpievērš pastiprināta uzmanība parādnieka rīcībai pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, savukārt Maksātnespējas kontroles dienestam – maksātnespējas procesa administratoru rīcībai, izvērtējot

⁸⁸ Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹⁰ panta otrajā daļā noteikto, ja lieta ierosināta pēc kreditora pieteikuma, tiesnesis nosūta pieteikumu parādniekam, kuram ir tiesības ne vēlāk kā trīs dienas līdz maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanas dienai celt pamatodus iebildumus pret maksātnespējas procesa pieteikumā minēto prasījumu, tai skaitā sniegt pierādījumus par to, ka parādnieks spēj segt maksātnespējas procesa pieteikumā minētās parādsaistības.

⁸⁹ Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.¹² pantā noteiktajam.

parādnieka veikto darbību.

2.3. Domino efekts

Veidojoties t.s. "zombijuzņēmumiem" vai parādniekam nerīkojoties savlaicīgi, var ciest arī kreditori. Maz ticams, ka šāds risks varētu attiekties uz lielajiem uzņēmumiem, tā kā šo uzņēmumu apgrozījums ir gana apjomīgs, lai atsevišķu parādnieku un piegādātāju pārveidošanās par t.s. "zombijuzņēmumu" spētu ietekmēt lielo uzņēmumu kopumā. Attiecīgi galvenais risks šajā aspektā ir vērtējams attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem.

Gluži tāpat kā pašlaik nav iespējams noteikt t.s. "zombijuzņēmumu" skaitu, arī radīto domino efektu jeb parādnieka finansiālās situācijas dēļ finanšu grūtībās nonākušo kreditoru skaitu nav iespējams noteikt.

Taču, lai mazinātu domino efekta veidošanos vai to novērstu vispār, iespējamā risinājuma soļi būtu tādi paši kā t.s. "zombijuzņēmumu" veidošanās samazināšanas un novēršanas risinājumi.

2.4. Būtisks kreditoru iesniegto juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu pieaugums

Atkārtoti norādāms (skat. 4. grafiku), ka 2020. gada oktobrī un novembrī kreditori iesniedza par attiecīgi 28,57 % un 50 % vairāk juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumiem salīdzinājumā ar 2019. gada oktobri un novembri, tomēr kopējais skaita pieaugums šo četrus mēnešus griezumā veidoja tikai 10,67 %.

Līdz ar to, beidzoties aizliegumam kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, varētu palielināties juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits par aptuveni 10 %, kas ietekmētu ne tikai tiesu, bet arī maksātnespējas procesa administratoru un Maksātnespējas kontroles dienesta kapacitāti.

Taču atkārtoti norādāms (skat. 2. grafiku), ka pēdējo 12 mēnešu laikā ir pasludināti 345 juridiskās personas maksātnespējas procesi jeb vidēji 28,75 procesi mēnesī. Tādējādi provizorisks 10 % palielinājums veidotu vidēji 2,88 procesu palielinājumu, kopumā sastādot vidēji 31,63 juridiskās personas maksātnespējas procesus mēnesī.

Pašlaik vienam maksātnespējas procesa administratoram lietvedībā ir 18 maksātnespējas procesi, no kuriem 4 ir juridiskās personas maksātnespējas procesi, savukārt 14 – fiziskās personas maksātnespējas procesi. Salīdzinājumam norādāms, ka 2015. gada sākumā, kad bija aktīvi 348 maksātnespējas procesa administratori, vidējais procesu skaits vienam maksātnespējas procesa administratoram bija līdzīgs – 20 procesi⁹⁰.

Vienlaikus norādāms, ka pašlaik maksātnespējas procesa administratora amata pienākumus drīkst pildīt 167 maksātnespējas procesa administratori, taču uz iecelšanu konkrētā procesā šobrīd pretendē tikai 141 maksātnespējas procesa administrators.

Arīdzan norādāms, ka, beidzoties aizliegumam kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, arī komersants būs motivētāks pats risināt savas finanšu grūtības, tādējādi samazinot juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas

⁹⁰ Skat. Ministru kabineta 2016. gada 21. septembra rīkojumā Nr. 527 "Par Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņiem 2016.–2020. gadam un to īstenošanas plānu" norādīto, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/284925>.

iespējamību.

Līdz ar to secināms, ka paaugstinātas noslodzes un attiecīgi procesu likumīgas un efektīvas norises apdraudējuma risks pastāv, taču pašreizējie dati neliecina, ka tas būtu būtisks un nepārvarams.

2.5. Fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikumus iespējams iesniegt vienīgi elektroniski

Iesākumā norādāms, ka minētais secinājums attiecināms arī uz tiesiskās aizsardzības procesa un juridiskās personas maksātspējas procesa pieteikumu iesniegšanu, taču fizisko personu, kuru pieejamība dokumentu elektroniskai parakstīšanai un iesniegšanai ir zemāka nekā komersantiem, kā pieteikumu iesniedzēju galvenais īpatsvars ir tieši saistībā ar fiziskās personas maksātspējas procesiem. Tamdēļ šajā ziņojumā vienīgi elektroniskas iesniegšanas iespēja ir aplūkota tieši fiziskās personas maksātspējas procesa kontekstā.

Kā norādīts šī ziņojuma 1.5. apakšnodaļā, fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikumu pašlaik iespējams iesniegt vienīgi elektroniski, to parakstot atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 3. panta prasībām.

Ministru kabineta rīkojuma projekta "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu"⁹¹ sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) I sadaļas 2. punktā attiecībā uz pieejamības tiesai samērojamību ar epidemioloģiskajiem un sabiedrības drošības draudiem norādīts šādi: "Epidemioloģiskās drošības un kopējās sabiedrības veselības apdraudējuma laikā ir būtiski atrast līdzsvaru starp personu tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu, tostarp nodrošinot procesuālo tiesību un pienākumu ievērošanu, kopsakarā ar sabiedrības kopējas veselības apdraudējuma riskiem, kādi var rasties lietas dalībniekam, apmeklējot tiesas sēdi klātienē. Novērtējot tehnoloģiju progresu un priekšrocības, kas var sniegt būtisku atbalstu Covid-19 izplatības apturēšanā, secināts, ka Covid-19 pandēmijas laikā ir samērīgi tiesai lemt par lietas skatīšanu ar videokonferences starpniecību, tādējādi ļaujot ieturēt "digitālo" distanci."

Savukārt iespēja iesniegt fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikumu, izmantojot pasta komersantu pakalpojumus, vērtēta jau iepriekš un, ievērojot neatgriezeniskās sekas, ko fiziskai personai rada tiesas spriedums (neiespējamība apstrīdēt fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanu), šāda iespēja nav atbalstāma.

Līdz ar to, kaut arī vienīgi elektroniska pieteikuma iesniegšana ierobežo atsevišķu fizisko personu tiesības uzsākt fiziskās personas maksātspējas procesu, ierobežojums ir samērīgs ar sabiedrības kopējo drošību un tādējādi nav paredzami risku samazinoši vai izslēdzoši pasākumi.

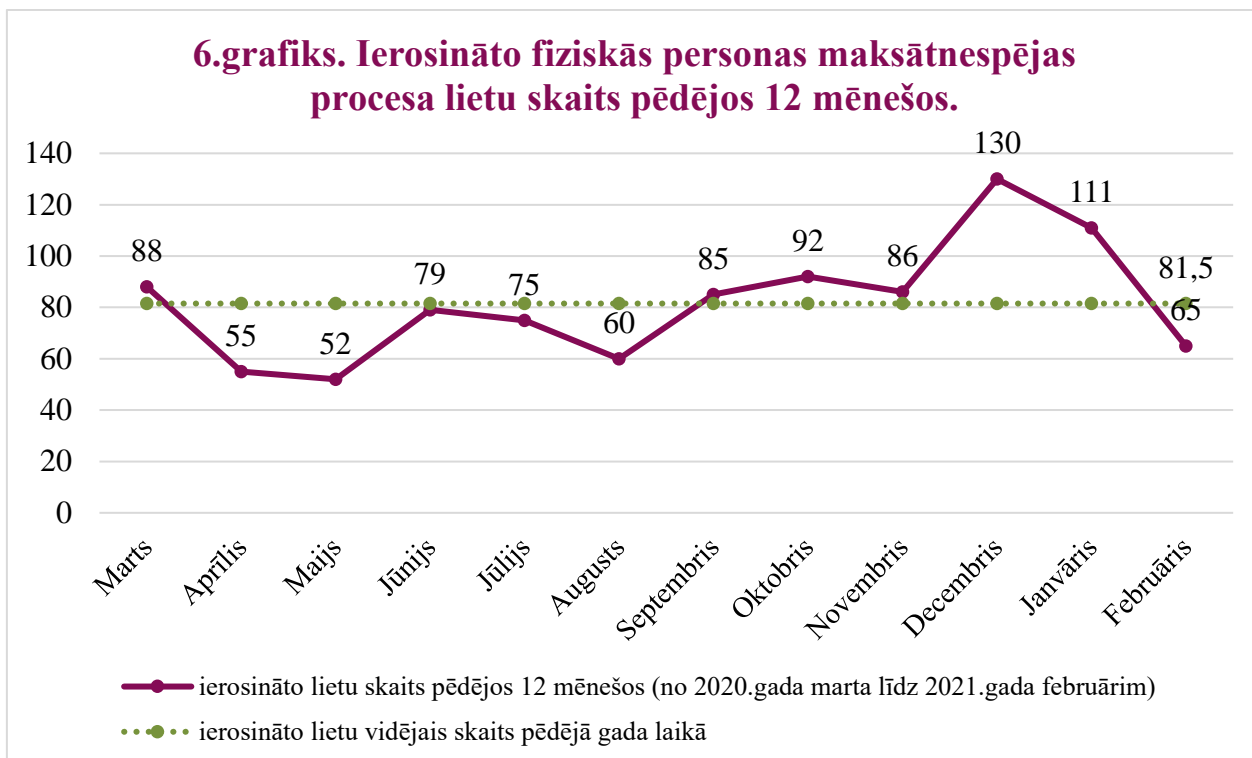
2.6. Būtisks fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikumu pieaugums

Šī ziņojuma 1.5. apakšnodaļā un tajā ietvertajā 5. grafikā iekļauts detalizēts atspoguļojums par fiziskās personas maksātspējas procesa lietu skaitu pēdējo 24 mēnešu griezumā.

Taču izvērtējot to, vai ir sagaidāms būtisks fiziskās personas maksātspējas procesa lietu

⁹¹ Pieņemtais rīkojums pieejams šeit: <https://likumi.lv/ta/id/318517#p5.19>.

skaita pieaugums, ir tuvāk jāaplūko ierosināto lietu skaits tieši pēdējo 12 mēnešu laikā jeb Covid-19 infekcijas izplatības laikā (6. grafiks).

No 6. grafika redzams, ka pēdējo 12 mēnešu laikā vidējais ierosināto fiziskās personas maksātspējas procesa lietu skaits sastāda 81,5 lietu. Piecos mēnešos (martā, jūnijā, jūlijā, septembrī un novembrī) ierosināto lietu skaits ir ± 10 lietu skaita no vidējā robežās. Četros mēnešos (aprīlis, maijs, augusts un februāris) ierosinātās lietas ir par vismaz 10 lietām mazāk, nekā vidēji. Savukārt būtiski augstāks (par vismaz 10 lietām vairāk par vidējo) rādītājs konstatējams trijos mēnešos (oktobrī, decembrī un janvārī).

Līdz ar to pēdējo 12 mēnešu laikā ierosināto lietu skaitā nav konstatējams ierosināto fiziskās personas maksātspējas procesa lietu skaita konsekvents pieaugums un 1.4. un 1.5. apakšnodaļā norādītie apsvērumi pašlaik nerada pamatu pieņemumam par sagaidāmu fiziskās personas maksātspējas procesa lietu skaita palielināšanos.

3. Kopsavilkums (par situācijas sākotnējo vērtējumu 2021. gada martā)

Attiecībā uz **tiesiskās aizsardzības procesiem** secināms, ka tiesiskās aizsardzības procesu, tajā skaitā ārpusstiesas tiesiskās aizsardzības procesu skaita samazinājums ir loģisks un pamatots un nerada pamatu uzskatīt, ka attiecībā uz šiem procesiem būtu vērojama Covid-19 infekcijas un tās seku mazināšanas pasākumu negatīva ietekme.

Līdz ar to nav konstatējama risku, kā arī nepieciešamība pārskatīt esošos pagaidu regulējumus vai ieviest jaunus.

Savukārt attiecībā par **juridiskās personas maksātspējas procesiem**, izvērtējot esošos atbalsta mehānismus, pagaidu regulējumus un ierobežojumus kopsakarā ar aktuālajiem statistikas rādītājiem, izdarāmi vairāki secinājumi.

Pirmkārt, pieejamie atbalsta mehānismi nešaubīgi veicina maksātspējas stāvokļa saglabāšanu vai atjaunošanu, tādējādi samazinot maksātspējīgo komersantu skaitu.

Otrkārt, Covid-19 pandēmija ir radījusi kopumā negatīvu ietekmi uz Latvijas ekonomiku, it īpaši uz atsevišķām nozarēm. Tādējādi prezumējama arī komersantu spējas segt savas saistības samazināšanās. Rezultātā maksātspējas procesu rādītājiem būtu bijis jāpaaugstinās.

Treškārt, neraugoties uz ekonomiskās situācijas pasliktināšanos, statistikas rādītāji liecina par būtisku juridiskās personas maksātspējas procesa rādītāju samazināšanos.

Līdz ar to, izvērtējot Covid-19 pandēmijas ietekmi uz juridiskās personas maksātspējas procesiem, ir konstatējami divi iespējamie scenāriji:

1. atbalsta mehānismi ir bijuši pietiekami un efektīvi, lai novērstu komersantu maksātspējas problēmas vispār. Šādā gadījumā nav konstatējama risku;

2. atbalsta mehānismi šķietami vai īslaicīgi risina komersantu maksātspējas grūtības un Covid-19 pandēmijas negatīvajai ietekmei ir atliekošs raksturs, it īpaši atsevišķās nozarēs. Šajā scenārijā ir pamatoti pieņemt, ka pašlaik veidojas vēl nekonstatēta maksātspējīgo komersantu daļa, kas aktīvi nerisina, tajā skaitā neatrisināmas finanšu grūtības, tādējādi ietekmējot ne tikai šo komersantu kreditorus un rezultātā radot domino efekta riskus, bet arī veicina t.s. "zombijuzņēmumu" veidošanos, kas ilgākā laika periodā negatīvi ietekmēs tautsaimniecību kopumā.

Lai novērstu vai mazinātu t.s. "zombijuzņēmumu" un domino efekta veidošanos un no tā izrietošās sekas, ir ārkārtīgi rūpīgi jāizvērtē aizliegumu kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātspējas procesa pieteikumu, vienlaikus ņemot vērā citus esošos un plānotos saimnieciskās darbības veikšanas ierobežojumus un pieejamos atbalsta mehānismus, un parādniekam noteiktā pienākuma iesniegt juridiskās personas maksātspējas procesa pieteikumu noteiktos gadījumos atcelšana. Tāpat jāturpina popularizēt viegli saprotamu informāciju par pieteikšanos formālajiem procesiem, vienlaikus skaidrojot, ka formālie procesi nav vienīgais finanšu grūtību risinājums.

Tāpat norādāms, ka pēc kreditoriem noteiktā aizlieguma iesniegt juridiskās personas maksātspējas procesa pieteikumu atcelšanas, iespējams, palielināsies kreditoru iesniegto juridiskās personas maksātspējas procesa pieteikumu skaits. Taču pašlaik pieejamā informācija neliecina par būtisku pieteikumu skaitu, tādējādi identificētā riska novēršanai nav veicami īpaši

pasākumi.

Secināms, ka **fiziskās personas maksātspējas procesa** lietu skaita samazinājums pēdējo 12 mēnešu griezumā salīdzinājumā ar iepriekšējiem 12 mēnešiem ir ievērojams.

Tas varētu būt saistīts ar dažādiem atbalsta mehānismiem, galvenokārt tiem, kuri saistīti ar atsevišķu darbību apturēšanu, kā arī neiespējamību iesniegt fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikumu klātienē. Tāpat norādāms, ka ar 2021. gadu ir palielināts minimālās mēneša darba algas apmēru līdz 500 eiro, kas ietekmē fiziskās personas maksātspējas procesa depozīta apmēru.

Kaut arī vienīgi elektroniska pieteikuma iesniegšana ierobežo atsevišķu fizisko personu tiesības uzsākt fiziskās personas maksātspējas procesu, ierobežojums ir samērīgs ar sabiedrības kopējo drošību un tādējādi nav paredzami risku samazinoši vai izslēdzoši pasākumi.

Turklāt norādāms, ka pēdējo 12 mēnešu laikā ierosināto lietu skaitā nav konstatējams ierosināto fiziskās personas maksātspējas procesa lietu skaita konsekvents pieaugums un 1.4. un 1.5. apakšnodaļā norādītie apsvērumi pašlaik nerada pamatu pieņemumam par sagaidāmu fiziskās personas maksātspējas procesa lietu skaita palielināšanos.

4. Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes 2021. gada 25. marta sēdē nolemtais

1. Atbalstīt ziņojumā izdarītos secinājumus, identificētos riskus un to iespējamus risinājumus.

2. Uzdot Ekonomikas ministrijai un Valsts ieņēmumu dienestam līdz 15. jūnijam sniegt izvērtējumu par šajā ziņojumā identificēto risku iespējamību un prognozēm.

3. Uzdot Tieslietu ministrijai lūgt Latvijas Bankai sniegt izvērtējumu (ja iespējams, mēneša laikā no Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes sēdes) par šajā ziņojumā identificēto risku iespējamību un prognozēm.

4. Aicināt arī citus Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes sēdes locekļus paust savu viedokli par šajā ziņojumā norādīto un citiem iespējamiem riskiem un prognozēm. Viedokļus mēneša laikā no Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes sēdes nosūtīt Tieslietu ministrijai.

5. Tieslietu ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju un Latvijas Banku iepazīstināt Maksātnespējas jautājumu konsultatīvo padomi ar Ekonomikas ministrijas un Latvijas Bankas izdarītajiem secinājumiem par šajā ziņojumā identificēto risku iespējamību un prognozēm, kā arī ar citiem viedokļiem, ja tādi tiks saņemti.

5. Situācijas aktualizētais vērtējums (2021. gada jūlijs)

5.1. Galvenās atbalsta mehānismu izmaiņas komersantiem un fiziskām personām

Atbalsts komersantiem, saskaroties ar Covid-19 pandēmijas izraisītām grūtībām, ietvēra dažādus tiešus un netiešus atbalsta mehānismus. Atsevišķi šī ziņojuma 1.1. sadaļā aprakstītie atbalsta pasākumi tika pagarināti vai ir spēkā joprojām, taču daži pasākumi ir pārtraukti vai netika pagarināti.

Tiešie atbalsta mehānismi, piemēram, dīkstāves atbalsts uzņēmumiem un to darbiniekiem, grants apgrozāmo līdzekļu plūsmai un atbalsts skaistumkopšanas nozarei, darbojās līdz šā gada 30. jūnijam. Tāpat vairs nedarbojas ALTUM aizdevumu garantijas lielajiem uzņēmumiem, kā arī aizdevumi un procentu likmju subsīdijas lieliem un vidējiem uzņēmumiem.

Tomēr komersantiem vēl aizvien ir pieejami tādi netiešie atbalsta mehānismi kā nodokļu samaksas termiņa pagarināšana, pagarināta gada pārskatu iesniegšana, ātrāka pievienotās vērtības nodokļa pārmaksas atmaksa un atviegloti nosacījumi, lai saglabātu dalību Padziļinātās sadarbības programmā.⁹²

Arī attiecībā uz tiešajiem atbalsta mehānismiem fiziskām personām norādāms, ka 2021. gada 30. jūnijā beidzās vairāku pabalstu pieejamība, piemēram, slimības palīdzības pabalsta, bezdarbnieka palīdzības pabalsta un jaunā speciālista pabalsta pieejamība.⁹³

Vienlaikus jāatzīmē, ka spēkā vēl aizvien ir daži atbalsta mehānismi, kas sniedz netiešu atbalstu fiziskām personām (piemēram, pašvaldībām arī 2021. gadā ir tiesības noteikt citus nekustamā īpašuma nodokļa samaksas termiņus, kas atšķiras no likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktajiem⁹⁴).

5.2. Aktuālā situācija saistībā ar tiesiskās aizsardzības procesiem

Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 39. pantā līdz 2021. gada 30. jūnijam bija paredzēta iespēja jau sākotnēji noteikt garāku tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna termiņu, kā arī iespēja vēlāk to pārskatīt un pagarināt. Šī precizētā ziņojuma sagatavošanas brīdī minētās normas darbība ir beigusies, un pašlaik nav ziņu, ka to būtu paredzēts atjaunot.

Tādējādi attiecībā uz tiesiskās aizsardzības procesiem pašlaik ir viens pagaidu regulējums – alternatīvs tiesiskās aizsardzības procesa pieteikuma iesniegšanas formāts – kas būs spēkā līdz

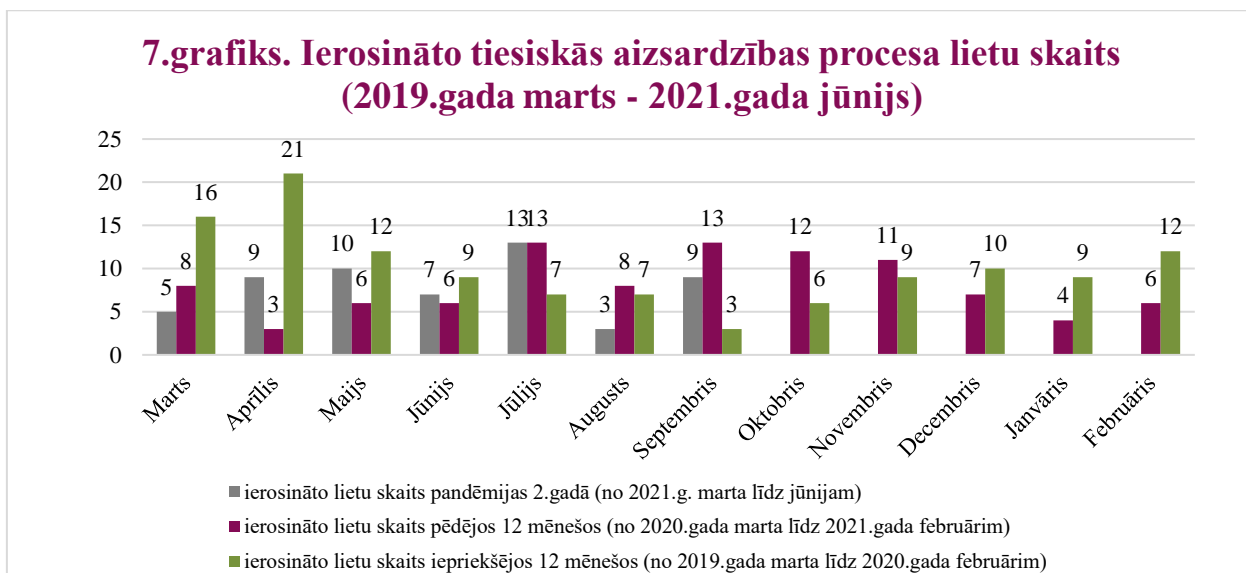
⁹² Detalizēta informācija par atbalsta pasākumiem pieejama Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnē: <https://www.vid.gov.lv/lv/covid-19> [aplūkota 20.07.2021.].

⁹³ Vairāk informācijas skat. COVID-19 informatīvajā tīmekļvietnē, sadaļā "Sociālais atbalsts" (pieejams: <https://covid19.gov.lv/atbalsts-sabiedribai/ekonomika/socialais-atbalsts-arkartejas-situācijas-laika>), Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras tīmekļvietnē (pieejams: <https://www.vsaa.gov.lv/lv/jaunums/ar-covid-19-saistitie-vsaa-pakalpojumi>), kā arī Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā.

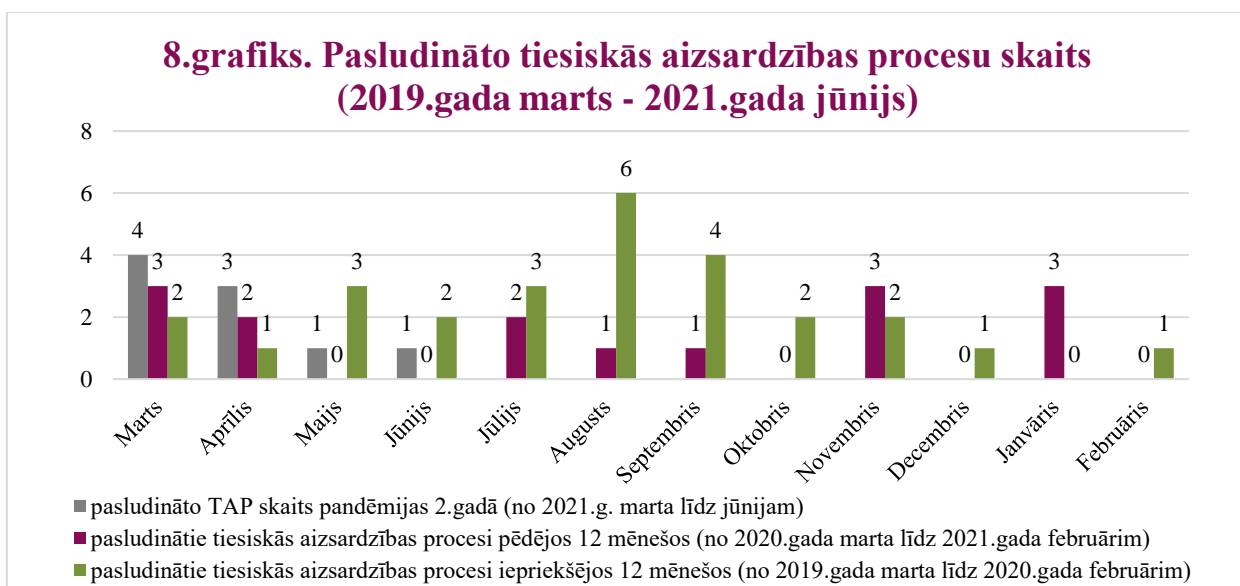
⁹⁴ Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 5. pantu, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315287#p5>.

Covid-19 infekcijas izplatības beigām.⁹⁵

Aktuālā statistika par ierosināto tiesiskās aizsardzības procesa lietu skaitu (skat. 7. grafiku) liecina, ka pandēmijas 2. gada sākumā kopumā ir vērojams neliels tiesiskās aizsardzības procesa lietu skaita palielinājums salīdzinājumā ar pandēmijas 1. gada sākumu, taču arī šajā periodā ir vērojams samazinājums salīdzinājumā ar 12 mēnešu perioda sākumu pirms pandēmijas.

Savukārt pasludināto tiesiskās aizsardzības procesu skaits (skat. 8. grafiku) šā gada martā, un aprīlī ir bijis lielāks, nekā iepriekšējo divu gadu attiecīgajos mēnešos, savukārt maijā un jūnijā – vairāk nekā pandēmijas 1. gada sākumā, taču mazāk nekā 2019. gada maijā un jūnijā.

⁹⁵ Skat. Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 11. pantu, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315278#p11>.

Ievērojot minēto, secināms, ka pašreizējā statistika neliecina par būtiskām izmaiņām, taču tiešo atbalsta mehānismu darbības beigas, varētu ietekmi radīt un palielināt komersantu interesi par tiesiskās aizsardzības procesiem.

Vienlaikus ietekmi uz tiesiskās aizsardzības procesa kā finanšu grūtību risinājuma izmantošanu varētu radīt atgriešanās pie pamata regulējuma saistībā ar tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna termiņiem. Tomēr jāatzīmē, ka ir izstrādāts likumprojekts "Grozījumi Maksātnespējas likumā"⁹⁶, kura pieņemšana veicama līdz 2022. gada 17. janvārim un kas paredzēs iespēju noteikt garākus tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna īstenošanas termiņus kā pastāvīgu iespēju.

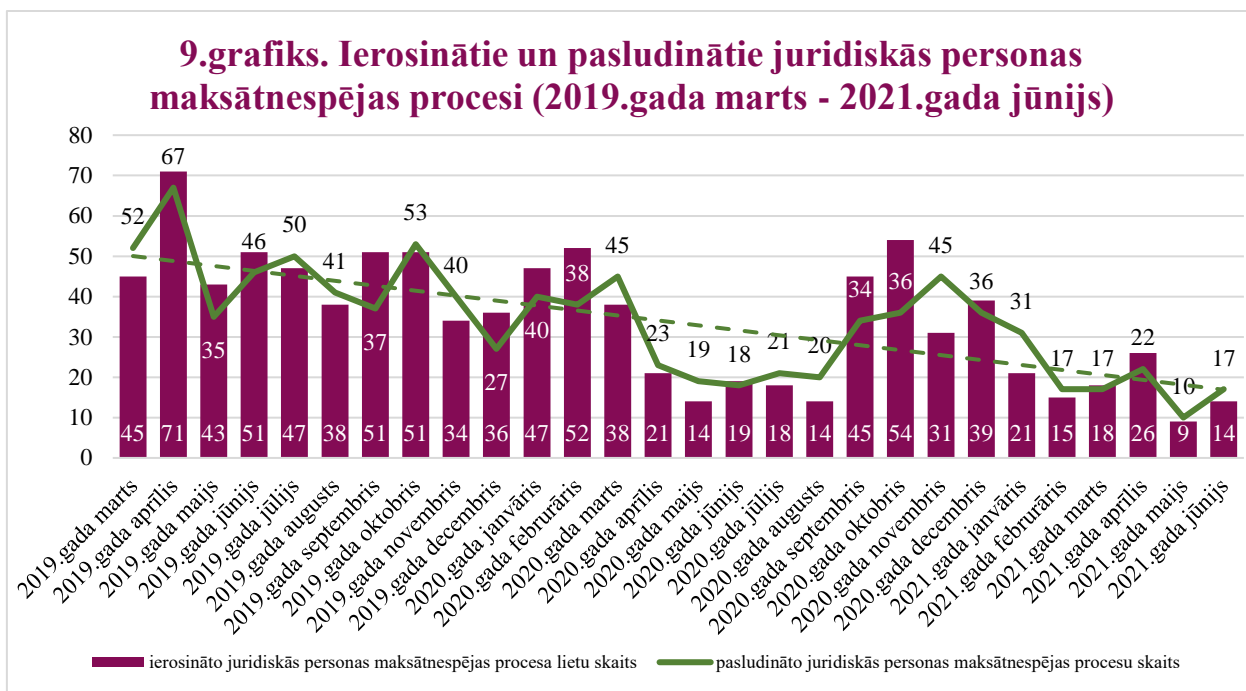
5.3. Situācija saistībā ar juridiskās personas maksātnespējas procesiem

Tāpat kā tiesiskās aizsardzības procesa gadījumā, arī juridiskās personas maksātnespējas procesa gadījumā vēl aizvien ir paredzēts alternatīvs juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas formāts.

Līdz šā gada 1. septembrim kreditoriem ir noteikts aizliegums noteiktos gadījumos iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, savukārt līdz gada beigām attiecībā uz parādnieku pastāv tā sauktais "drošās ostas princips", t.i., parādniekam nav pienākuma iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, pastāvot Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 5. punktā noteiktajai juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmei, izņemot noteiktos gadījumos. Šī ziņojuma precizēšanas brīdī nav ziņu par esošā ierobežojuma pagarināšanu vai esošā pagaidu regulējuma atcelšanu.

Attiecībā uz statistikas aktuālajiem rādītājiem norādāms, ka arī pēdējos četros mēnešos vērojama zemāka aktivitāte attiecībā uz ierosinātajām juridiskās personas maksātnespējas procesa lietām un pasludinātajiem juridiskās personas maksātnespējas procesiem (skat. 9. grafiku).

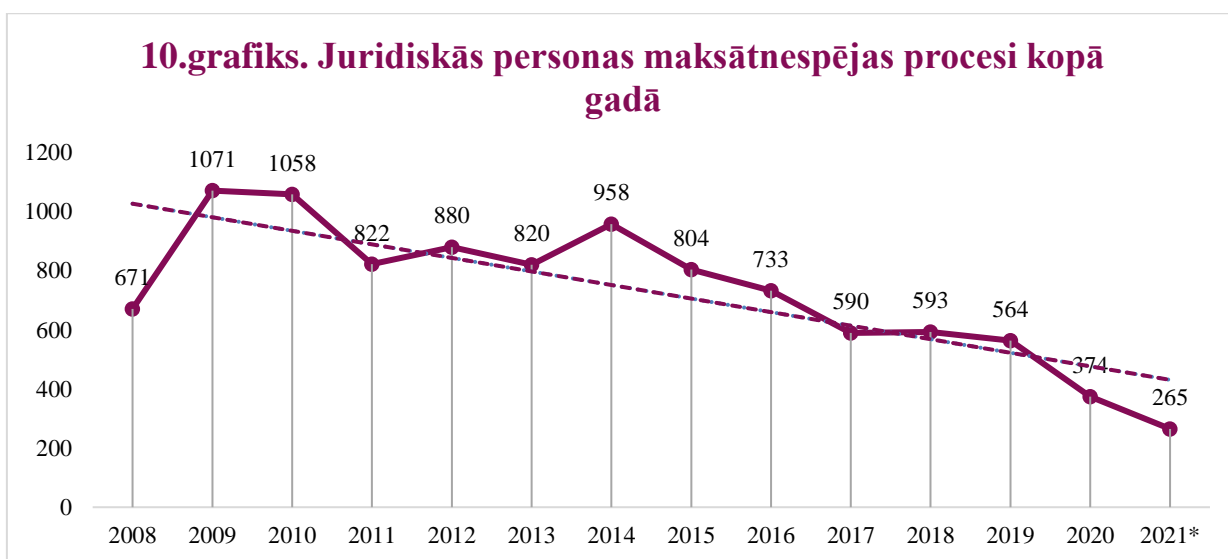
⁹⁶ Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2020-02-24&dateTo=2021-02-23&text=vss-996&org=0&area=0&type=0>.

Statistikas izvērtēšanai salīdzinājumam norādāms, ka situācijas stabilajos gados (2017., 2018. un 2019. gadā) vidēji ik mēnesi tika ierosinātas 59 juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas, un pasludināti 49 juridiskās personas maksātnespējas procesi.

Tāpat kā iepriekš, arī sākoties pandēmijas otrajam gadam, ierosināto lietu un pasludināto procesu skaits saglabājas ievērojami zemāks nekā laikā pirms pandēmijas. Šā gada martā, aprīlī, maijā un jūnijā mēnesī ierosinātas no 9 līdz 26 juridiskās personas maksātnespējas procesa lietām, savukārt pasludināti no 10 līdz 22 juridiskās personas maksātnespējas procesiem.

Turpinoties šādai tendencei, arī 2021. gadā būs novērojams juridiskās personas maksātnespējas procesu vēl lielāks samazinājums (skat. 10. grafiku).

* 2021. gada prognozētais juridiskās personas maksātnespējas procesa skaits aprēķināts, izmantojot sādus datus un pieņēmumus. Faktiski ir zināms, ka 2021. gada pirmajos sešos mēnešos kopā ir pasludināti 114 juridiskās personas maksātnespējas procesi jeb vidēji 19 procesi mēnesī. Ņemot vērā, ka jūlijā un augustā saglabāsies esošais ierobežojums kreditoriem un pagaidu regulējums parādniekiem, pieņemams, ka jūlijā un augustā pasludināto procesu skaits varētu saglabāties tādā pašā līmenī. Tādējādi var pieņemt, ka no 2021. gada janvāra līdz augustam kopā tiks

pasludināti 152 juridiskās personas maksātnespējas procesi.

Ievērojot, ka 2021. gada 1. septembrī beidzas aizliegums kreditoriem noteiktos gadījumos iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu⁹⁷, tad uz 2021. gada septembra, oktobra, novembra un decembra rādītāju prognozēm ir attiecināms pieņēmums par pasludināto procesu skaita pieaugumu, balstoties uz kreditoru iesniegtajiem juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumiem. Salīdzinot datus par kreditoru iesniegto pieteikumu skaitu⁹⁸, secināms, ka 2020. gada pēdējos četros mēnešos, kad bija pārtraukums kreditoriem noteiktajā aizliegumā, kreditoru iesniegtie pieteikumi veidoja vidēji 49 % no visiem iesniegtajiem juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumiem. Savukārt 2019. gada pēdējos četros mēnešos šis rādītājs bija 43 %. Tādējādi 2020. gada nogalē kreditoru iesniegto pieteikumu skaits pieauga vien par 6 %, kā rezultātā nav pamata sagaidīt būtisku pieaugumu arī 2021. gada nogalē.

Līdz ar to 2021. gada septembra, oktobra, novembra un decembra rādītāji nosakāmi, šajā gadā pašlaik vidējam rādītājam pieskaitot 2020. gada nogales vidējo proporciju (ievērojot situācijas līdzības), t.i., 49 %. Tādējādi var pieņemt, ka septembrī, oktobrī, novembrī un decembrī mēnesī vidēji tiks pasludināti 28 juridiskās personas maksātnespējas procesi. Rezultātā 2021. gadā ir prognozējami kopumā 265 juridiskās personas maksātnespējas procesi.

Turklāt jāuzsver, ka līdz šī gada beigām parādniekiem, izņemot noteiktos gadījumos, nav pienākuma iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Iespējams, ka, sākot ar 2022. gadu, beidzoties minētā pagaidu regulējuma darbībai, palielināsies parādnieku pašu iesniegto pieteikumu skaits. Taču pašlaik nav pietiekami daudz zināmu faktu, lai izdarītu secinājumus par iespējamības izpildīšanos.

Ievērojot iepriekš minēto, norādāms, ka arī šā gada martā, aprīlī, maijā un jūnijā vērojams juridiskās personas maksātnespējas procesu skaita samazinājums salīdzinājumā ar laiku pirms pandēmijas, tomēr pēdējo četru mēnešu rādītāji nav kritiski atšķirīgi salīdzinājumā ar pandēmijas 1. gada rādītājiem.

5.4. Situācija saistībā ar fiziskās personas maksātnespējas procesiem

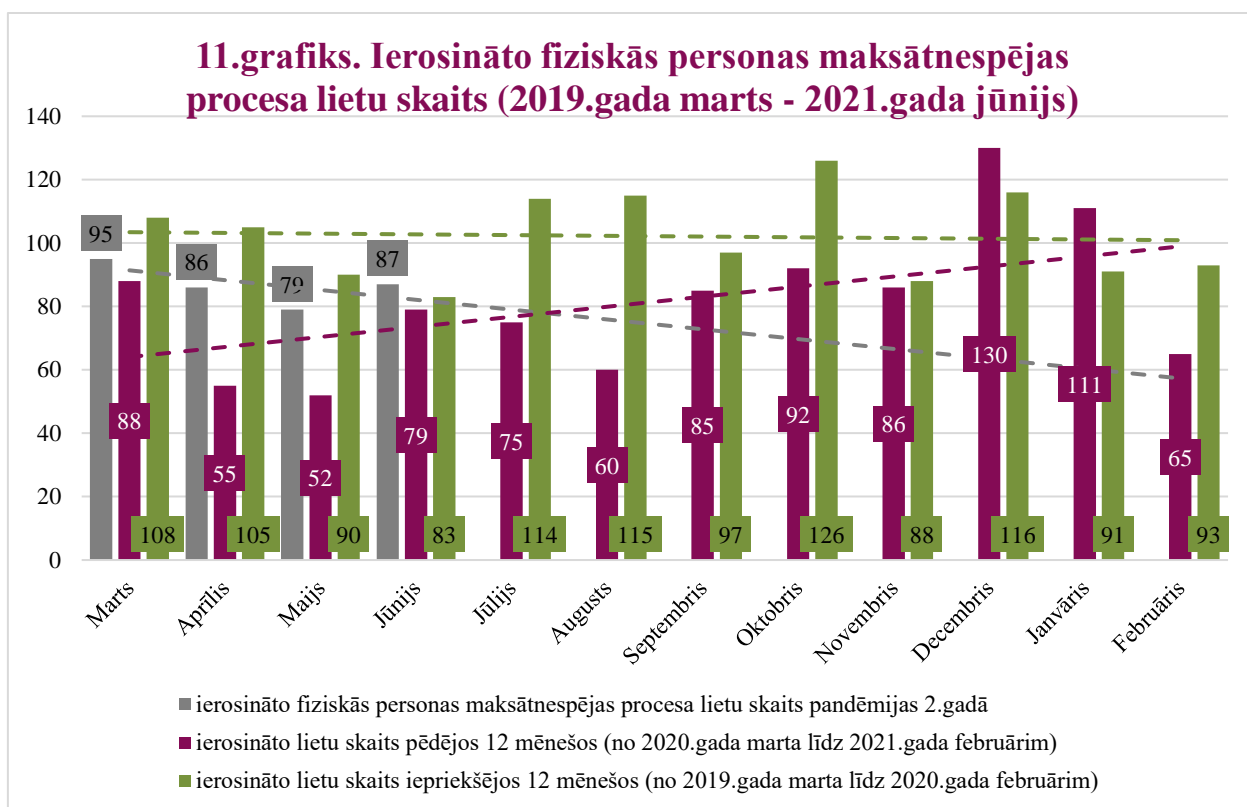
Arī fiziskās personas maksātnespējas procesa gadījumā vēl joprojām ir paredzēts alternatīvs fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas formāts, kas, iespējams, rada papildu sarežģījumus personām, kurām nav piekļuves digitāliem rīkiem vai arī trūkst zināšanu to pielietošanā.

Norādāms, ka šā gada 30. jūnijā beidzās iespēja pārcelt saistību dzēšanas plānā ietvertos maksājumu kreditoriem termiņus. Taču jāuzsver, ka šī pagaidu regulējuma darbības beigas neskar iespēju piemērot Maksātnespējas likuma 162. panta sestajā daļā ietverto risinājumu.

Ierosināto fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu statistika (skat. 11. grafiku) liecina, ka pandēmijas 2. gada sākumā (2021. gada martā, aprīlī, maijā un jūnijā) vērojama tendence, ka ierosināto lietu skaits samazinās. Salīdzinājumam norādāms, ka pandēmijas 1. gadā šajās lietās bija vērojama pieaugoša tendence, savukārt gadu pirms pandēmijas – stabilitāte.

⁹⁷ Šī ziņojuma precizēšanas dienā nav ziņu par Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 22. panta (pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315287#p22>) pirmajā daļā ietvertā termiņa pagarināšanu.

⁹⁸ Skat. šī ziņojuma 4. grafiku "Juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu iesniedzēji" (19. lpp.).

Papildus norādāms, ka 2019. gadā tika ierosinātas 1283 fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas, 2020. gadā – 968 fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas, savukārt 2021. gadā ir prognozējams⁹⁹ 1046 ierosināto fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu skaits. Līdz ar to 2021. gadā sagaidāms lietu kopējā skaita pieaugums salīdzinājumā ar 2020. gadu, tomēr saglabājoties apmērā 20 % zemāks, nekā 2019. gadā. Jāuzsver, ka šāds samazinājums ir pamatots un saprātīgs, ievērojot neiespējamību iesniegt pieteikumus tiesā klātienē.

5.5. Identificēto risku aktuālais novērtējums

Attiecībā uz **ekonomikas stāvokli kopumā** Ekonomikas ministrija norāda, ka 2021. gada vidū situācija kopumā ir nostabilizējusies un visdrīzāk ir pārvarēts krīzes dziļākais punkts, līdz ar to nav sagaidāma tupamāka uzņēmumu finansiālās situācijas būtiska pasliktināšanās. Latvijas Banka papildus uzsver, ka atšķirībā no 2008. gada krīzes Latvijas dalība eirozonā ir nodrošinājusi ievērojamas iespējas īstenot krīzi mīkstināšu ekonomisko politiku.

Taču gan Latvijas Banka, gan Valsts ieņēmumu dienests vērs uzmanību, ka **komersantiem** pieejamie atbalsta mehānismi veicina maksātnespējas saglabāšanu vai atjaunošanu. Tomēr Valsts ieņēmumu dienests uzsver, ka atsevišķu atbalsta mehānismu atbalstošais raksturs var vēlāk

⁹⁹ Tā kā nav zināms, kad tiesas atsāks personu pieņemšanu klātienē, ka arī ņemot vērā, ka saistībā ar fiziskās personas maksātnespējas procesiem nav cita pagaidu regulējuma, kas varētu ietekmēt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu iesniegšanu, tad 2021. gada prognozētais rādītājs veidots, dubultojojot 2020. gada janvārī-jūnijā ierosināto fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu skaitu.

rezultēties atliekošā raksturā, jo, beidzoties atbalsta mehānismiem, komersantu finansiālā situācija var nebūt pietiekami stabila, lai pienācīgi risinātu savas saistības.¹⁰⁰ Šim secinājumam, fokusējoties gan uz vissmagāk skartajām nozarēm, pievienojas arī Latvijas Banka. Valsts ieņēmumu dienests vienlaikus arī uzsver, ka atliekoša efekta raksturs ir arī aizliegumam kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu un parādniekiem īslaicīgi atceltajam pienākumam saistībā ar šo pieteikumu iesniegšanu. Valsts ieņēmumu dienests aicina pārskatīt kreditoriem noteikto aizliegumu.

Līdzīgi arī Ekonomikas ministrija norāda, ka, ņemot vērā strauju ekonomisko aktivitāšu kritumu, daļai uzņēmumu būtiski sarukuši ieņēmumi no saimnieciskās darbības, kas var radīt problēmas norēķināties ar kreditoriem, līdz ar to palielinot tiem maksātnespējas riskus.¹⁰¹ Tomēr Ekonomikas ministrija arī norāda, ka esošās tendences ierosināto maksātnespējas/tiesiskās aizsardzības procesu skaita dinamikā, kā arī nebanku kredītportfeļa struktūrā, kopumā neliecina par būtisku uzņēmumu maksātnespējas pieaugumu.¹⁰² Vienlaikus Ekonomikas ministrija arī uzsver, ka esošā krīze ir atstājusi ievērojamus strukturālos efektus, tādējādi joprojām saglabājās riski, ka daļa no krīzes visvairāk cietušajiem uzņēmumiem var arī pilnībā neatgūties.

Attiecībā uz konkrētiem riskiem, kas saistīti ar komersantiem, Ekonomikas ministrija norāda, ka kopš 2020. gada sākuma pieaudzis uzņēmumu skaits, kuriem nav bijis apgrozījuma¹⁰³, kas kopumā norāda par "**zombijuzņēmumu**" īpatsvara pieaugumu krīzes laikā. Savukārt Latvijas Banka norāda, ka skaidri un aktuāli dati būs pieejami, un attiecīgi secinājumus par "zombijuzņēmumu" veidošanos varēs izdarīt pēc tam, kad pieejami kļūs uzņēmumu 2020. gada pārskatu dati.

Tieslietu ministrija norāda, ka no komercreģistra izslēgto subjektu skaits 2020. gadā un šī

¹⁰⁰ Valsts ieņēmumu dienests norāda, ka uz 2021. gada 1. janvāri konstatēti 10 390 nodokļu maksātāji, kuru deklarētie dati par saimniecisko darbību liecina, ka tiem nav pietiekama nodokļu maksāšanas potenciāla, vai kuriem ir uzkrāti lieli nodokļu parādi ar apšaubāmu to segšanas perspektīvu, vai kuriem ir sākti maksātnespējas, tiesiskās aizsardzības vai ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesi. Turklāt 9 666 nodokļu maksātājiem nav pietiekama nodokļu maksāšanas potenciāla nodokļu saistību izpildei pilnā apmērā, tāpēc ir pamatoti pieņemt, ka pašlaik veidojas vēl nekonstatēta maksātnespējīgo komersantu daļa.

¹⁰¹ Ekonomikas ministrijas analīzē norādīts, ka 2020. gadā 8200 uzņēmumiem (4,4% no aktīvo uzņēmumu skaita 2021. gada jūnija sākumā) ar PVN apliekamo darījumu apjoms samazinājās par vismaz 80%, salīdzinot ar 2019. gadu, kas kopumā vērtējams kā kritisks ienākumu samazinājuma līmenis ar augstu maksātnespējas riska iestāšanās varbūtību. No atbilstošiem uzņēmumiem:

-176 (2,1%) uzņēmumi līdz 2021. gada marta beigām bija notariāli likvidēti, bet 212 (2,6%) uzņēmumiem uzsākts maksātnespējas vai likvidācijas process, vai bija Valsts ieņēmumu dienesta lēmums par saimnieciskās darbības apturēšanu;

-706 (8,6%) uzņēmumi periodā no 2020. gada decembrim līdz martam 2021. gada aprīļa sākumam bija saņēmuši valsts atbalstu Covid-19krīzes pārvarēšanai;

-96% mikro uzņēmumi ar vidējo nodarbināto skaitu 2020. gadā <10 nodarbinātajiem.

¹⁰² Ekonomikas ministrijas analīzē norādīts:

-ierosināto maksātnespējas un tiesiskās aizsardzības procesu skaits 2020. gadā kopumā samazinājies par gandrīz ¼ (23,2%), salīdzinot ar 2019. gadu, savukārt 2021. gada pirmajos 4 mēnešos - par 6, 1%;

-turpina samazināties kavēto kredītu īpatsvars ar kavējumu no 30 līdz 90 dienām un ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars ar kavējumu virs 90 dienām;

-lai gan uz 2020. gada decembra beigām, salīdzinot ar 2020. gada septembri, par 0,3 procentpunktiem ir pieaudzis ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars ar pazīmi par aizņēmēja nespēju pilnā apmērā segt savas saistības, tomēr, salīdzinot ar 2019. gada decembri, atbilstošo kredītu īpatsvars sarucis par 0,9 procentpunktiem.

¹⁰³ 2020. gadā uzņēmumu skaits bez PVN darījumiem pieaudzis par 56% jeb 1764 uzņēmumiem – kopā 4920 uzņēmumi (2,7% no aktīvo uzņēmumu skaita 2021. gada jūnija sākumā).

gada pirmajā pusē ir samazinājies. Saskaņā ar Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra sniegto informāciju 2019. gadā no komercreģistra izslēgti 23 158 subjekti (to skaitā 18 876 vienkāršotās likvidācijas ceļā), 2020. gadā – 11 171 subjekti (to skaitā 7 236 vienkāršotās likvidācijas ceļā), savukārt 2021. gada pirmajā pusē – likvidēti 6 452 subjekti (to skaitā 4 794 vienkāršotās likvidācijas ceļā).

Nav šaubu, ka aktuālo informāciju būs iespējams iegūt vienīgi pēc 2020. gada pārskatu datu pieejamības. Vienlaikus likvidēto uzņēmumu skaita būtisks samazinājums raisa šaubas par esošo uzņēmumu maksāspēju un to gatavību aktīvi risināt radušās finanšu grūtības.

Jāuzsver, ka agrāk vai vēlāk šādiem stagnējošiem un bez apgrozījuma, bet ar parādsaistībām esošiem uzņēmumiem būs jārod risinājums. Ja parādnieks pats neko nedarīs, tad tas būs jādara kreditoram, kas radīs pēdējam ievērojamas izmaksas¹⁰⁴, savukārt, parādniekam nonākot maksātnespējas procesā, atgūstamo aktīvu vērtība, iespējams, būs būtiski samazinājusies, ja parādniekam vispār vēl būs atgūstamu aktīvu. Tā rezultātā tieši tiks ietekmēts kreditoru atgūstamais apmērs. Tādējādi arī kreditoriem ir jānodrošina iespēja saprātīgā laika posmā iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumus, lai palielinātu iespēju, ka komersanta maksātnespējas stāvoklis tiek konstatēts savlaicīgi, tādējādi palielinot iespējami realizējamās aktīvus un to vērtību.

Turklāt šādu t.s. "zombijuzņēmumu" gadījumā arīdžan pastāv risks, ka iestāsies kāds no Komerclikuma 314.¹ pantā¹⁰⁵ noteiktajiem pamatiem kapitālsabiedrības darbības izbeigšanai, pamatojoties uz komercreģistra iestādes vai nodokļu administrācijas lēmumu, kā rezultātā kapitālsabiedrība var tikt likvidēta pēc valsts iniciatīvas. Šādā gadījumā, kreditoriem, ja kapitālsabiedrībai tādi ir, laikus nereaģējot, kreditori neatgūst neko.

Papildus jāatgādina, ka šī gada vidū beidzās vairāku atbalsta mehānismu pieejamība. Minētais, iespējams, veicinās komersantu nespēju norēķināties ar saviem kreditoriem.

Līdz ar to, lai neveicinātu t.s. "zombijuzņēmumu" veidošanos, pašlaik ir veicamas šādas darbības:

1. visām iesaistītajām institūcijām un organizācijām ieteicams turpināt veikt komersantu informēšanas pasākumus, nodrošinot skaidrojumu, ieteikumu, jaunumu u. tml. brīvu pieejamību, tajā skaitā institūciju un organizāciju tīmekļvietnēs;

2. aizliegums kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu pašlaik nav pagarināms;

3. Tieslietu ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju un Valsts ieņēmumu dienestu, kā arī, konsultējoties ar Latvijas Banku, līdz 2021. gada 10. decembrim informēt Maksātnespējas jautājumu konsultatīvo padomi par aktuālo situāciju, tajā skaitā par 2020. gada pārskatu secinājumiem;

4. pēc minētās informācijas saņemšanas, vai pasliktinoties epidemioloģiskajai situācijai un atjaunojoties saimnieciskās darbības ierobežojumiem, izvērtējama nepieciešamība atjaunot pagaidu regulējumu par aizliegumu kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas

¹⁰⁴ Izmaksas par kreditora iesniegtu juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu sastāda vismaz 1360,37 eiro (juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīts divu valstī noteikto minimālo mēneša darba algu apmērā, valsts nodeva 355 eiro, kancelejas nodeva 5,37 eiro).

¹⁰⁵ Komerclikuma 314.¹ pants pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/5490#p314.1>.

procesa pieteikumu, kā arī nepieciešamību saglabāt pagaidu regulējumu par pienākuma neesamību iesniegt juridiskās personas maksātspējas procesa pieteikumu, pastāvot Maksātspējas likuma 57. panta pirmās daļas 5. punktā noteiktajai juridiskās personas maksātspējas procesa pazīmei, izņemot noteiktos gadījumos. Minētā pagaidu regulējuma atjaunošanā ņemami vērā objektīvi novērtējami kritēriji, piemēram, ekonomiskie rādītāji, prognozes.

Ņemot vērā problemātisko uzņēmumu īpatsvaru un struktūru (lielākā daļā mikro uzņēmumi), kopumā masveidīga maksātspējas viļņa "**domino efekta**" riski Ekonomikas ministrijas ieskatā ir salīdzinoši zemi, tomēr par maksātspējas sekundārās ietekmes mērogu precīzākus secinājumus varēs izdarīt tikai pēc 2020. gada uzņēmumu pārskatu saņemšanas. Šādam viedoklim pievienojas arī Latvijas Banka.

Tieslietu ministrija papildus uzsver, ka domino efekta risks ir tieši saistīts ar komersantu spējām veikt saimniecisko darbību un risināt finanšu grūtības apstākļos, kad vairs nav pieejams valsts atbalsts tiešā veidā. Ņemot vērā, ka liela daļa šo atbalsta mehānismu beidza darboties vien jūnija beigās, šī ziņojuma precizētās versijas ietvaros nav iespējams izdarīt datus balstītus secinājumus. Turklāt jāatzīmē, ka ilglaicīgi veidojušos finanšu grūtību, kas tiešā veidā skar komersanta kreditorus, ietekmē nevar veidoties pēkšņs domino efekts, jo šādā gadījumā arī kreditoriem ir laiks pielāgoties.

Līdz ar to domino efekta iestāšanās iespējamību ir jāturpina uzraudzīt, vērtējot juridiskās personas maksātspējas procesu skaitu, kā arī ņemot vērā 2020. gada pārskatu datus, taču nekavējoša aktīva rīcība vai atturēšanās no tās nav nepieciešama.

Saistībā ar **juridiskās personas maksātspējas procesa lietu skaita būtisku pieaugumu** Ekonomikas ministrija ir paudusi atbalstu riska iespējamībai, ievērojot problemātisko uzņēmumu skaita attiecību pret līdzšinējo ierosināto lietu skaitu. Savukārt Latvijas Banka šajā kontekstā saskata riska pieaugumu, ja finanšu grūtības tiek risinātas novēloti, kas pastiprina nepieciešamību turpināt skaidrojošās informācijas pieejamību komersantiem.

Norādāms, ka arī šī ziņojuma precizēšanas brīdī maksātspējas procesa administratoriem esošais maksātspējas procesu vidējais skaits nav mainījies un tas vēl aizvien ir zem optimālā. Tādējādi, arī ja palielināsies maksātspējas procesu skaits, pašlaik nav pamata pieņēmumiem, ka to pieaugums būs tāds, kas būtiski apgrūtinās maksātspējas procesu administrēšanu.

Tomēr vienlaikus visām iesaistītajām institūcijām un organizācijām ieteicams turpināt veikt komersantu informēšanas pasākumus, nodrošinot skaidrojumu, ieteikumu, jaunumu u. tml. brīvu pieejamību, tajā skaitā institūciju un organizāciju tīmekļvietnēs.

Latvijas Banka papildus atzīmē ziņojuma 2. nodaļā neiekļautu un pandēmijas un tās seku pārvarēšanas pasākumu radītu risku – **uzņēmumu finansiālā potenciāla pasliktināšanās risku**. Covid-19 laikā būtiskai daļai komersantu ir pieauguši parādi – gan nodokļu, gan Altum aizņēmumu, gan moratoriju – formā. Pastāv risks, ka šis parāds daļā gadījumu var būt jāatmaksā īsā laika posmā radot nozīmīgu spiedienu uz uzņēmuma likviditāti. Tas nozīmētu arī to, ka mazāk līdzekļu paliek investīcijām un uzņēmuma izaugsmei, kā arī tiek ierobežotas iespējas aizņemties attīstībai tuvākajos gados. Uz minēto no nodokļu segšanas perspektīvas norāda arī Valsts

ieņēmumu dienests.

Arī šajā gadījumā Tieslietu ministrijas ieskatā būtisks faktors ir komersantu izglītošana, lai tie laikus spētu identificēt tuvojošās finanšu grūtības un attiecīgi rīkoties.

Valsts ieņēmumu dienests pievienojas ziņojuma 3. nodaļā izdarītajiem secinājumiem par **fizisko personu** maksātspējas procesiem. Arī Latvijas Banka norāda, ka ekonomiski pamatots ir secinājums, ka pašlaik nav sagaidāma ļoti plaša fizisko personu loka nonākšana maksātspējas problēmās, kam pēc būtības pievienojas arī Ekonomikas ministrija, ievērojot fiziskām personām pandēmijas laikā pieejamos atbalsta mehānismus.

Tomēr Latvijas Banka papildus atzīmē, krīzes vistiešāk skarto iedzīvotāju maksātspēja ir pasliktinājusies būtiski un pandēmijas negatīvā ietekme bijusi ilgstoša.¹⁰⁶

Savukārt Ekonomikas ministrija uzsver, ka fizisko personu maksātspējas riski būtu jāskatās kontekstā ar uzņēmumu maksātspējas dinamiku, jo īpaši mikro uzņēmumu segmenta, kas var radīt maksātspējas pārnese riskus uz uzņēmuma saistītām fiziskām personām.

Tā kā jaunu fiziskās personas maksātspējas procesu pagājušajā gadā bija ievērojami mazāk, nekā 2019. gadā un 2021. gadā prognozētais lietu skaits būs lielāks par 2020. gadu, taču mazāks par 2019. gadu, kā arī ņemot vērā, ka maksātspējas procesa administratori vēl aizvien strādā zem optimālās kapacitātes, pašlaik nav pamata pieņemt, ka fiziskās personas maksātspējas procesu skaita pieaugums, ja tāds būs, radīs būtisku slogu fizisko personu maksātspējas procesu administrēšanā.

Līdz ar to pašlaik galvenais veicamais pasākums ir informācijas par finanšu grūtību risināšanu aktualizēšana, visām iesaistītajām institūcijām un organizācijām iesakot turpināt veikt fizisko personu, it īpaši patērētāju, informēšanas pasākumus, nodrošinot skaidrojumu, ieteikumu, jaunumu u. tml. brīvu pieejamību, tajā skaitā institūciju un organizāciju tīmekļvietnēs.

¹⁰⁶ Latvijas Banka norāda, ka 2020. gadā darba algu fonds tūrisma nozarē kritās par 32.5%, izmitināšanas un ēdināšanas nozarē – par 31.1%, individuālajos pakalpojumos – 13.8%, bet transporta, kā arī mākslas un izklaides nozarēs – par attiecīgi 6.9% un 7.0%. Visās krīzes smagāk skartajās nozarēs, izņemot mākslas un izklaides nozari, strādājošo ienākumi ir bijuši ievērojami zemāki nekā pirms pandēmijas arī 2020. gada 3. ceturksnī, kad ierobežojumi bija būtiski mazināti. Lielai daļai šajās nozarēs strādājošo iedzīvotāju finansiālā ievainojamība ir kļuvusi augsta, un maksātspēja – atkarīga no valsts atbalsta pasākumiem. Turklāt atbalsta pasākumi krīzes negatīvo ietekmi ir mazinājuši tikai daļēji. Šajās nozarēs nodarbināto kopējo ienākumu kritums 2020. gadā bija būtiski lielāks nekā dažādos valsts atbalsta pasākumos saņemtie līdzekļi.

6. Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes pieņemtie lēmumi

1. Atbalstīt ziņojuma 5.5. nodaļā ietvertos priekšlikumus, lai mazinātu identificēto risku ietekmi vai novērstu to iestāšanos vispār:

1.1. nepagarināt kreditoriem noteikto aizliegumu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumus pēc Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 22. panta pirmajā daļā noteiktā termiņa (2021. gada 1. septembris) beigām;

1.2. Tieslietu ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju un Valsts ieņēmumu dienestu, kā arī, konsultējoties ar Latvijas Banku, līdz 2021. gada 10. decembrim informēt Maksātnespējas jautājumu konsultatīvo padomi par aktuālo situāciju, tajā skaitā par 2020. gada pārskatu secinājumiem;

1.3. pēc šī lēmuma 1.2. punktā minētās informācijas saņemšanas vai pasliktinoties epidemioloģiskajai situācijai un atjaunojoties saimnieciskās darbības ierobežojumiem Tieslietu ministrijai, balstoties uz objektīvi novērtējamiem kritērijiem (piemēram, ekonomiskie rādītāji, prognozes) izvērtēt nepieciešamību atjaunot pagaidu regulējumu par aizliegumu kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, vienlaikus ņemot vērā darbinieku interešu aizsardzību, it īpaši, ja ir stājies spēkā tiesas spriedums par darba samaksas piedziņu un zvērīnāts tiesu izpildītājs ir sniedzis atzinumu, ka piedziņa nav iespējama, kā arī nepieciešamību saglabāt pagaidu regulējumu par pienākuma neesamību iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, pastāvot Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 5. punktā noteiktajai juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmei, izņemot noteiktos gadījumos. Par veikto izvērtējumu informēt Maksātnespējas jautājumu konsultatīvo padomi;

1.4. aicināt visas iesaistītās institūcijas un organizācijas turpināt veikt komersantu un fizisko personu, it īpaši patērētāju, informēšanas pasākumus, nodrošinot skaidrojumu, ieteikumu, jaunumu u. tml. brīvu pieejamību, tajā skaitā institūciju un organizāciju tīmekļvietnēs.

2. Uzdot Tieslietu ministrijai publicēt šo ziņojumu tās tīmekļvietnē.

3. Uzdot tieslietu ministram, nepieciešamības gadījumā pieaicinot Valsts ieņēmumu dienestu un Latvijas Banku, iepazīstināt vadības grupu Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam ar šo ziņojumu un šīs sadaļas 1. punktā norādīto lēmumu.

Piezīmes:

1. Maksātnespējas jautājumu konsultatīvā padome Ziņojumu kopumā apstiprināja 2021. gada augustā rakstveida procedūrā;

2. Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes 2021. gada 14. oktobra sēdē papildus diskutēts par t.s. "drošās ostas principu", tajā skaitā par tā saglabāšanas pamatoību līdz š.g. beigām.

Diskusijas ietvaros izvērtēti riski, kas saistīti ar to, ka "drošās ostas princips" bez

aizlieguma kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu rada nelabvēlīgu ietekmi uz tautsaimniecību un veicina labvēlīgu augsni parādnieku bezdarbībai, kas arīdzan veicina kreditoru apdraudējumu. Tāpat diskutēts par to, ka jo ilgāk netiek uzsākts maksātnespējas process, jo lielāka iespēja, ka notecēs termiņš darījumu apstrīdēšanai, kā arī par to, ka praksē nedarbojas šim principam piesaistītais izņēmums (ja ir saistības pret darbiniekiem, tad pienākums iesniegt pieteikumu nav apturēts).

Maksātnespējas jautājumu konsultatīvās padomes locekļi un pieaicinātie eksperti vienojās, ka pašlaik nav nepieciešama t.s. “drošās ostas principa” nekavējoša atcelšana, taču vienlaikus jāturpina aktīvi un regulāri novērtēt esošo situāciju. Tāpat, izvērtējot nepieciešamību atjaunot vai pagarināt pagaidu regulējumu, turpmāk pagaidu regulējumu vērtēt kompleksi, t.i., t.s. “drošās ostas principu”, aizliegumu kreditoriem iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, kā arī ar darījumu apstrīdēšanas termiņu skaitījumu paredzēt kā savstarpēji saistītus.
